

Beleidsnota

Recreatie & Toerisme in de gemeente Losser

4-4-2016

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Achtergrond	5
1.1. Inleiding	5
1.2. Aanleiding en visie	5
1.3. Periode 2001-2006	5
1.4. Periode 2007-2015	6
1.5. Toekomstvisie gemeente Losser 2025.....	8
2. Belang van recreatie en toerisme	9
2.1. Inleiding	9
2.2. Afbakening begrippen	9
2.3. Economische waarde.....	10
2.4. Maatschappelijke waarde.....	16
3. Analyse recreatie en toerisme in de gemeente Losser	19
3.1. Inleiding	19
3.2. Lokale partijen recreatie en toerisme	19
3.3. Aanbod	21
3.4. Marktontwikkelingen	23
3.5. Ruimtelijke ontwikkelingen	26
3.6. Regionale ontwikkelingen	27
4. Organisatie	30
4.1. Inleiding	30
4.2. De rol van de gemeente	30
4.3. Doelstellingen	31
4.4. Mogelijke middelen	33
4.5. Financiën	33
Bibliografie	36

Samenvatting

De gemeente Losser heeft grote ambities op het gebied van recreatie en toerisme (R&T). In het coalitieakkoord, de sociaaleconomische strategie en de toekomstvisie 2025 wordt de vrijetijdseconomie als belangrijke sector beschouwd. Een sector die niet alleen een rol speelt in de lokale werkgelegenheid, maar ook in de kwaliteit van leven van inwoners en bezoekers. Een sterke toeristische sector maakt de gemeente Losser een aantrekkelijke omgeving om te wonen, te werken en te recreëren. Daar willen we als gemeente graag een bijdrage aan leveren. Om de vrijetijdseconomie verder te versterken hebben we de beleidsnota R&T en marketingplan uit 2007 herijkt en hebben we samen met belangenpartijen op het gebied van R&T een actieprogramma voor de komende vijf jaar opgesteld.

Actieprogramma

Samen met belangenpartijen op het gebied van R&T is er invulling gegeven aan de inhoud en de uitvoering van het actieprogramma. De gemeente en de toeristische sector slaan de komende vijf jaar de handen ineen en hebben een aantal vastgestelde doelen voor ogen. Samen willen we de samenwerking verbeteren, het recreatieve en culturele aanbod uitbreiden, inzetten op natuurbehoud, kernen verbeteren, wegen en routes uitbreiden en de communicatieve en promotionele activiteiten optimaliseren. De projecten uit het actieprogramma worden op korte termijn (1e jaar), middellange termijn (2e en 3e jaar) en lange termijn (4e en 5e jaar) uitgevoerd.

Het actieprogramma is door een diversiteit aan partijen opgesteld uit de vijf dorpskernen en daarbuiten, waaronder de VVV, horecaondernemers, toeristische ondernemers, recreatieve ondernemers, culturele organisaties, kunstenaars, evenementenorganisaties, verenigingen, natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, waterschap Vechtstromen, dorpsraden, LTO, ondernemersverenigingen en de gemeente Losser. Door het dynamische karakter van het actieprogramma kunnen nieuwe partijen altijd aansluiten en nieuwe projecten aanleveren.

Economisch en maatschappelijk belang recreatie en toerisme

Voor de gemeente Losser is de vrijetijdseconomie een belangrijke economische sector. Van 2010 tot en met 2014 zijn de overnachtingen met 35,3% gegroeid, de ontvangen toeristenbelasting met 40,6%, de bestedingen tijdens overnachtingen met 34,6% en de werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie met 16,3%. In 2014 had de vrijetijdseconomie een aandeel van 10% van de totale werkgelegenheid in de gemeente Losser.

De vrijetijdssector is daarnaast ook van belang voor de leefbaarheid in de gemeente en het behoud van natuur en cultuur. In een tijd van bevolkingskrimp kan het draagvlak voor voorzieningen afnemen, wat de kwaliteit van leven niet ten goede komt. Mede door de extra inkomsten van toeristen en recreanten kunnen winkels, zwembaden, sportverenigingen en recreatiefaciliteiten blijven bestaan. Daarnaast faciliteert de sector geestelijke en lichamelijke ontspanning door de natuurlijke omgeving mede toegankelijk te maken. Ten slotte dient de vrijetijdseconomie als etalage voor de kunst- en cultuursector in de gemeente Losser.

Doelstellingen

Door te investeren wil de gemeente Losser de lokale vrijetijdseconomie een structurele positieve impuls geven. Hiervoor heeft de gemeente een aantal doelen opgesteld:

- Toeristisch aanbod verbreden: om de groei in toerisme en recreatie op te vangen is het belangrijk om het aanbod uit te breiden. Enerzijds betekent dit het verlengen van het toeristische seizoen door nieuwe activiteiten, arrangementen, voorzieningen en accommodaties. Anderzijds wordt het toeristische aanbod uitgebreid door het beter te verdelen over de verschillende kernen binnen de gemeente.
- Belangenpartijen verenigen in een platform R&T: de gemeente Losser zal de oprichting en start faciliteren, waarna het platform zelfstandig aan de slag gaat. Het platform zal bestaan uit verschillende belangenpartijen op het gebied van recreatie en toerisme. De gemeente Losser is agenda-lid. Het platform heeft tot doel het actieprogramma te monitoren en bij te houden, de gemeente en andere partijen te adviseren op het gebied van recreatie en toerisme, kennis te delen met betrokken partijen en fondsen en subsidies te werven.
- Profiel 'De Schatkamer van Twente' verder uitbouwen: de Schatkamer van Twente wordt de komende jaren verder uitgebouwd door het beeldmerk te laden en meer partijen aan te laten sluiten. Hiervoor is het van belang om ondernemers en inwoners duidelijk te maken waar de Schatkamer voor staat en hen ambassadeurs te maken. Hoe breder de Schatkamer uitgedragen wordt, des te beter de gemeente zichzelf op de kaart weet te zetten bij de inwoners en bezoekers van Twente.
- Arbeidsplaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt: in samenwerking met ondernemers uit de vrijetijdseconomie wil de gemeente Losser de komende jaren 3 tot 5 opleidings- en arbeidsplaatsen (voor minimaal 6 maanden) beschikbaar maken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hiervoor vraagt de gemeente Losser een inspanningsverplichting van het platform R&T.

Financiële consequenties

Om de ambities en doelstellingen op het gebied van recreatie en toerisme in de gemeente te verwezenlijken, is een investering van geld, tijd en energie nodig. Dit kan de gemeente Losser niet alleen. Van de betrokken partijen wordt verwacht dat ze ook bijdragen.

Toeristenbelasting

De gemeente wil de vrijetijdseconomie ondersteunen door een gedeelte van de opbrengst van de toeristenbelasting terug te laten vloeien naar de sector. Dit wordt georganiseerd via een toeristisch fonds. De afgelopen vijf jaar is er gemiddeld € 186.835 aan toeristenbelasting opgehaald (2014: € 210.738). Op basis van dit gemiddelde wordt een bedrag van € 180.000 als grens aangewezen. Het bedrag dat boven deze grens van € 180.000 uitkomt, zal jaarlijks beschikbaar worden gesteld aan een toeristisch fonds. Het platform R&T kan aanspraak maken op dit fonds voor de uitvoering en monitoring van het actieprogramma, het beschikbaar maken van opleidings- en arbeidsplaatsen, het stimuleren van samenwerking en het ondersteunen van nieuwe initiatieven.

VVV

Door het achterwege blijven van een tussentijdse indexering, door een significante stijging van de vaste kosten en in verband met haar nieuwe rol (gastheerschap, informatievoorziening en daarnaast lokale productontwikkeling), wordt de structurele subsidie aan de VVV vanaf 2017 verhoogd van € 29.000 naar € 40.500 per jaar.

1. Achtergrond

1.1. Inleiding

In dit hoofdstuk staat de achtergrond van het nieuwe beleidsplan en het opgestelde actieprogramma centraal. Er wordt aandacht besteed aan de positie van recreatie en toerisme binnen de gemeentelijke organisatie.

In paragraaf 1.2. wordt de aanleiding van dit beleidsplan en de gemeentelijke visie op de vrijetijdseconomie besproken. Paragraaf 1.3. gaat in op de periode 2001-2006 en in paragraaf 1.4. wordt aandacht besteed aan de periode 2007-2015. Tot slot geeft paragraaf 1.4. een blik op de toekomst door de gemeentelijke toekomstvisie voor 2025 te bespreken.

1.2. Aanleiding en visie

In het coalitieakkoord “Naar een nieuwe samenwerking” heeft de raad van de gemeente Losser ‘Toerisme en Economie’ als speerpunt opgenomen. Afgelopen jaren is gebleken dat het goed gaat met de vrijetijdseconomie in Losser. Er liggen echter nog kansen om de sector samen met andere partijen te versterken. Hiervoor is focus en structuur nodig. Het college heeft daarom een eerste aanzet gegeven om een gezamenlijk actieprogramma op te stellen. De inhoud van het actieprogramma is samen met verschillende belangenpartijen tot stand gekomen. Ook zijn er afspraken gemaakt over de uitvoering en financiering van het programma, zodat de verantwoordelijkheden verdeeld zijn over de verschillende partijen.

Een actieprogramma moet gebaseerd zijn op een inhoudelijke visie, in dit geval waren dat het beleidsplan en marketingplan uit 2007. Tot op zekere hoogte zijn deze plannen nog steeds actueel, maar er is sinds die tijd ook het een en ander veranderd. Zo hebben social media, smartphones en mobiele applicaties sinds 2007 een grote vlucht genomen. Ook zijn er verschillende toeristische en maatschappelijke partners afgevallen en bijgekomen. Tot slot is de rol van de overheid veranderd, die nu meer verbindend en faciliterend is.

Het college heeft daarom ook besloten om het beleidsplan en marketingplan uit 2007 te herijken om de nieuwe ontwikkelingen in het actieprogramma te kunnen ondersteunen. De inhoud van het oude beleidsplan en marketingplan is samengevoegd in dit beleidsdocument en up-to-date gemaakt. Het opgestelde actieprogramma is als bijlage toegevoegd, zodat er één duidelijk overzicht is van het gemeentelijk beleid en het gezamenlijke actieprogramma met betrekking tot recreatie en toerisme in de gemeente Losser.

1.3. Periode 2001-2006

Mede door de zorg over de ontwikkelingen in de landbouw en de opkomende vergrijzing en ontgroening is eind jaren '90 de lange termijnvisie Losser op weg naar 2011 opgesteld. Om de gemeente leefbaar en vitaal te houden is een aantal aanbevelingen gedaan. Een daarvan betrof de aanwijzing van recreatie en toerisme als speerpunt van beleid. Er is sindsdien een ontwikkeling op gang gekomen die tegelijkertijd ernstige vertraging en stagnatie ondervond in de voor de gemeente Losser moeilijke jaren 2003-2005.

Dankzij een Europese subsidie-impuls kon de draad begin 2006 weer worden opgepakt. Gesprekken werden aangegaan met vertegenwoordigers van de Regio Twente, het Twents

Bureau voor Toerisme, de Stichting Toerisme en Recreatie Gemeente Losser (VVV)¹ en lokale ondernemers. Hierdoor hebben wederzijds begrip, vertrouwen en acceptatie zich kunnen ontwikkelen.

De betrokken partijen benadrukten dat de in gang gezette ontwikkeling geen incident mocht zijn en dat het voor het vertrouwen en de bereidheid om te investeren dringend noodzakelijk was dat de ondernemers konden vertrouwen op een consistente gemeentelijke beleidslijn die zich uitstrekte over een periode van 5 tot 10 jaar. Ook werd gesteld dat de verschillende beleidslijnen, denk aan ruimtelijke ordening, werkgelegenheidsbeleid, e.d. elkaar niet ongewild tegen zouden werken maar juist zouden versterken. De vertegenwoordigers gaven tevens aan dat de gemeente Losser de toerist veel te bieden heeft, maar dat het door versnippering en door het ontbreken van een gemeenschappelijke visie onvoldoende werd benut. Tot slot werd gesteld dat het centrum van Losser voor de toerist aantrekkelijk gemaakt moest worden.

Het definiëren van deze opgaven was een belangrijke eerste stap richting een nieuwe beleidsperiode voor recreatie en toerisme.

1.4. Periode 2007-2015

Om de toeristisch-recreatieve sector te versterken werd er in 2007 een beleids- en marketingplan opgesteld met een goede financiële onderbouwing. Het oorspronkelijke uitgangspunt van het beleid was dat de ontwikkelingen te allen tijde gedragen dienden te worden door het particuliere initiatief waarbij de gemeente zich actief zou inzetten in faciliterende zin. Desondanks werd de uitvoering van het beleid in de praktijk financieel grotendeels gedragen door de gemeente Losser. Daarnaast kreeg de vrijetijdseconomie een prominente plaats in de sociaal economische strategie van de gemeente Losser, die in 2008 opgesteld is door Stec Groep.

Doelstellingen

De gemeente Losser wilde met het beleidsplan en het marketingplan uit 2007 de lokale economie en werkgelegenheid een structurele impuls geven, door:

- het vergroten van de bekendheid en voorkeur van de Gemeente Losser als toeristische plaats;
- het verbeteren en verbreden van bestaand recreatief en toeristisch aanbod;
- het stimuleren van nieuw en passend innovatief aanbod;
- compensatie mogelijk te maken van de afname van werkgelegenheid in o.a. de agrarische sector;
- te kiezen voor verantwoord duurzaam toerisme.

Daarnaast had de gemeente een kwantitatieve hoofddoelstelling geformuleerd: de komende 10 jaar moest er een gemiddelde jaarlijkse groei van 6% in de toeristische bestedingen gerealiseerd worden. Een belangrijke voorwaarde hierbij was dat de gemeente mee zou kunnen profiteren van de Twentse campagne en dat het bedrijfsleven en de gemeente zich maximaal zouden inzetten.

---

¹ De Stichting Toerisme en Recreatie Gemeente Losser is in 2009 gestopt, waarna de VVV zelfstandig is doorgegaan. Het Twents Bureau voor Toerisme is in 2015 failliet verklaard. Momenteel wordt gezocht naar een nieuwe invulling op Twentse schaal.

De Schatkamer van Twente

In het marketingplan zijn drie strategische thema's uitgewerkt, die als rode draad zouden kunnen fungeren in de toeristische ontwikkeling en promotie. De verschillende organisaties en bedrijven in de gemeente Losser konden onder dezelfde paraplu toerisme en recreatie promoten. De drie strategische thema's waren 'PUUR Genieten' (Landleven en agritoerisme), 'Kom op adem' (Zorgtoerisme en wellness) en 'De Schatkamer van Twente' (Geologie, archeologie en cultuurhistorie). Uiteindelijk is er door de ondernemers en de gemeenteraad gekozen voor De Schatkamer van Twente, omdat het thema een onderscheidend vermogen biedt en er voldoende aanknopingspunten zijn om vanuit andere invalshoeken aan te haken.

Sociaal economische strategie

In de sociaal economische strategie zijn drie kansrijke speerpunten benoemd om de economie in de gemeente Losser te stimuleren. Deze speerpunten zijn ruimte voor ondernemen, toerisme en zorg. De Stec groep beschrijft de vrijetijdseconomie als een groeisector in de Nederlandse en Twentse economie, die goed past bij het streven naar het behoud van landschappelijke waarden. Toerisme en recreatie bieden nieuwe invalshoeken voor de versterking van de economische structuur, aangezien de mogelijkheden beperkt zijn om bedrijventerreinen in de gemeente Losser verder uit te breiden.

Huidige stand van zaken

Door de kredietcrisis eind 2007 en de schulden crisis in 2009 was de Rijksoverheid genoodzaakt te bezuinigen waardoor gemeenten meer taken moesten uitvoeren met minder middelen. De gemeente Losser moest daarom haar uitgaven terugschroeven, wat tot gevolg had dat niet alle onderdelen van het beleids- en marketingplan uitgevoerd en gefinancierd konden worden. Hierdoor heeft de vrijetijdseconomie zich in de gemeente Losser minder sterk kunnen ontwikkelen dan de betrokken partijen vooraf voor ogen hadden.

Met beperkte middelen is er toch een aantal mooie prestaties geleverd in deze periode. Binnen de ambtelijke organisatie is ruimte vrijgemaakt voor een beleidsmedewerker recreatie en toerisme die zich bezighoudt met het verbinden van mensen en netwerken, het verspreiden van kennis, het begeleiden van ondernemers en het onderhouden van contacten. Hierdoor weten recreatieve en toeristische ondernemers de gemeente makkelijker te vinden. Ook wordt 'De Schatkamer van Twente' nog steeds actief uitgedragen en is er een werkgroep met verschillende ondernemers en organisaties in het leven geroepen om samen te werken aan de promotie van Losser en de ontwikkeling van projecten en arrangementen. Daarnaast wordt op (Noordoost-)Twente verband en met de Duitse grensdeelstaten actief samengewerkt om beleid te formuleren, kennis te delen en nieuwe routes uit te rollen.

Ondanks een periode van bezuinigingen staat de vrijetijdseconomie nog steeds hoog op de agenda. Daarom heeft het college een eerste aanzet gegeven om een gezamenlijk actieprogramma op te stellen voor recreatie en toerisme. Er zijn duidelijke afspraken gemaakt en de verantwoordelijkheden met betrekking tot de uitvoering en financiering zijn verdeeld over de verschillende partijen. Het actieprogramma wordt daardoor gedragen door de sector en valt of staat niet alleen met de inzet en financiering vanuit de gemeentelijke organisatie.

1.5. Toekomstvisie gemeente Losser 2025

In 2012 heeft de gemeente Losser samen met inwoners, ondernemers, dorpsraden en maatschappelijke partners een toekomstvisie opgesteld, genaamd 'Samen schatbewaarders van de gemeente Losser'. Deze visie is een schets van de huidige ambities en werkt als een stip op de horizon die helpt bij het ontwikkelen van nieuw beleid en gemeenschappelijke projecten. Het credo van de gemeente 'De Schatkamer van Twente' is als uitgangspunt genomen, omdat de leefomgeving, het culturele erfgoed en de samenleving als grote schatten worden beschouwd.

In de toekomstvisie worden vier belangrijke thema's uiteengezet, namelijk 'natuur en ruimte', 'zorg en welzijn', 'recreatie, toerisme en economie' en 'bestuur en dienstverlening'. De vrijetijdseconomie is in 2025 dus nog steeds een belangrijk onderdeel voor de gemeente Losser. Over 10 jaar is het landschap gevarieerd en goed beheerd zodat de wandelaar en fietser goed aan zijn trekken komt. Ook cultuurhistorisch erfgoed wordt goed bezocht, zoals Steenfabriek de Werklust, Erve Kraesgenberg en het Arboretum Poort Bulten. Er is meer focus komen te liggen op de beleveniseconomie; er ligt daarom een goede digitale recreatieve infrastructuur waarmee de recreant zijn eigen fiets- of wandeltocht kan samenstellen. Tot slot is er meer ruimte voor agrarische bedrijven om ook nevenactiviteiten te organiseren op het gebied van recreatie, zoals boerengolf.

De herijking van het beleidsplan en het opstellen van een actieprogramma zijn belangrijke stappen om de ambities, die in de toekomstvisie worden geuit op het gebied van recreatie en toerisme, te realiseren. Op deze manier worden we samen de schatbewaarders van de gemeente Losser.

2. Belang van recreatie en toerisme

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het belang van recreatie en toerisme besproken. Waarom is het interessant om in recreatie en toerisme te investeren? De vrijetijdseconomie is niet alleen een van de grote pijlers voor de Losserse economie, maar de sector heeft ook een belangrijk maatschappelijk belang.

In paragraaf 2.2. worden de begrippen ‘toerisme’ en ‘recreatie’ gedefinieerd en afgebakend. Vervolgens wordt de economische waarde van de vrijetijdseconomie uiteengezet in paragraaf 2.3. en staat tot slot de maatschappelijke waarde van de sector centraal in paragraaf 2.4.

2.2. Afbakening begrippen

In vakliteratuur worden verschillende definities gehanteerd voor de begrippen toerisme en recreatie. Vaak worden ze ook als synoniem gezien. Om deze redenen is het zinvol een duidelijke omschrijving van beide begrippen te geven.

Definitie toerisme

In dit beleidsplan van 2007 wordt de volgende definitie van toerisme gehanteerd:

‘Het geheel van activiteiten (handel, reizen, verblijf) en verschijnselen die verband houden met de occasionele verplaatsing naar en het tijdelijke verblijf van mensen in een andere dan de alledaagse leefomgeving, hetzij bij wijze van vrijetijdsbesteding, hetzij in de context van beroepsuitoefening of studie.’

Het gaat dus over het interregionale, interprovinciale en internationale reisverkeer. Toerisme kan verdeeld worden in:

- Recreatief toerisme
- Niet recreatieve toerisme (zakelijk, studie, congres/beurs en professioneel)

Definitie recreatie

In dit beleidsplan wordt de volgende definitie van recreatie gehanteerd:

‘Het geheel van activiteiten en verschijnselen die verband houden met gedragingen die men in de vrije tijd vrijwillig onderneemt of ondergaat en die primair gericht zijn op het bevredigen van de eigen verlangens inzake fysieke en geestelijke ontspanning.’

Het woord re-creatie duidt op vernieuwing, verfrissing. De bedoeling van recreëren is het opladen van de persoonlijke actieradius, het vernieuwen van de energie, het verzetten van de zinnen en het ontladen van opgelopen spanning.

Voor de Losserse situatie zijn toeristen personen, niet afkomstig uit de gemeente, die de gemeente bezoeken. Dit kunnen ze doen ten behoeve van recreatie maar dat hoeft niet. Ook is het belangrijk om te beseffen dat een recreant in Losser niet per definitie een toerist is maar ook een inwoner kan zijn van de gemeente. Bij recreatie is er geen sprake van een overnachting, bij toerisme wel.

Dit plan richt zich op recreatief en zakelijk toerisme (verblijfsrecreatie) en dagrecreatie. Binnenhuisrecreatie valt buiten de scope van dit plan. In het vervolg van dit plan worden de begrippen recreatief verblijfstoerisme, verblijfsrecreatie en dagrecreatie waar nodig gebundeld in de term vrijetijdseconomie.

2.3. Economische waarde

De economische waarde van recreatie en toerisme wordt in Nederland steeds groter. In 2010 bedroeg de sector nog 3.2 procent van het bruto binnenlands product (bbp), in 2014 is dit gegroeid naar 3.7 procent. Dit betekent dat de sector relatief belangrijker is geworden voor de Nederlandse economie.

Naast de bbp laten de werkgelegenheid en bestedingen ook een groei zien op nationaal niveau. De vrijetijdseconomie is dus een interessante sector om in te investeren. Ook in de gemeente Losser wordt de economische waarde van recreatie en toerisme groter. De sector is een belangrijke banenmotor voor de gemeente en heeft bovendien nog ruimte om verder te groeien.

Dagrecreatie

Met dagrecreatie wordt in dit beleidsplan gerefereerd naar recreatieve activiteiten van 2 uur of langer, die buiten de eigen woning worden ondernomen zonder dat er een overnachting elders mee gepaard gaat. Voorbeelden zijn buitenrecreatie, waterrecreatie, sporten, attracties bezoeken, winkelen, cultuur en uitgaan.

Aantal recreatieve activiteiten

Omdat niet alle recreatieve activiteiten gemeten of belast worden, is het lastig om aan gedetailleerde gegevens te komen. Er is daarom onvoldoende betrouwbare informatie beschikbaar om iets te kunnen zeggen over dagrecreatie in de gemeente Losser. Wel zijn er gegevens over het aantal recreatieve activiteiten in Twente, Overijssel en Nederland door Nederlanders van 2008 tot en met 2013 (zie tabel 1).

	Recreatieve activiteiten (x 1.000)		
	2008-2009	2010-2011	2012-2013
Twente	46.100	42.000	43.700
Overijssel	101.600	80.700	91.600
Nederland	1.632.100	1.394.400	1.440.100

Tabel 1: Recreatieve activiteiten 2008-2013 van 2 uur of langer door Nederlanders.

Bron: Twente Toerisme Monitor 2013.

Het aantal recreatieve activiteiten heeft een daling ingezet vanaf 2007 met een dieptepunt in 2010-2011. Dit geldt zowel voor Nederland, Overijssel en Twente. Een belangrijke reden hiervoor is de economische crisis, waardoor mensen minder te besteden hebben. Vanaf 2012 is er weer sprake van een licht herstel met 4.0% in Twente, 13.5% in Overijssel en 3.3% in Nederland. Helaas zijn er nog geen gegevens bekend over 2013-2014 en 2014-2015.

Bestedingen recreatieve activiteiten

Mensen die een recreatieve activiteit ondernemen geven vaak geld uit. Deze zogenaamde bestedingen in Twente, Overijssel en Nederland zijn weergegeven in tabel 2. Ook hier zijn er geen gegevens over dagrecreatie in de gemeente Losser. Wel geeft de informatie een beeld

van de economische waarde van recreatieve activiteiten op regionaal en nationaal niveau. De tabel geeft het totale aantal bestedingen weer van Nederlanders, exclusief vaste kosten, zoals vervoer, lidmaatschapskosten, contributie en abonnementen.

	Bestedingen recreatieve activiteiten (x 1.000 in euro's)		
	2008-2009	2010-2011	2012-2013
Twente	881.800	616.100	544.400
Overijssel	1.516.500	1.156.000	1.117.400
Nederland	23.037.000	22.589.600	21.884.500

Tabel 2: *Bestedingen recreatieve activiteiten 2008-2013 door Nederlanders, exclusief vaste kosten.*

Bron: Twente Toerisme Monitor 2013.

Opvallend is dat er ten opzichte van 2010-2011 een daling te zien is in de bestedingen, terwijl het aantal ondernomen activiteiten juist is toegenomen. Dit is te verklaren doordat de bestedingen per persoon per dag zijn afgenomen. In Twente was bijvoorbeeld de gemiddelde besteding per persoon per activiteit in 2008-2009 € 19,14, in 2010-2011 € 14,66 en in 2012-2013 € 12,47. Het herstel van de bestedingen gaat dus langzamer dan het aantal recreatieve activiteiten.

Verblijfsrecreatie

Met verblijfsrecreatie wordt in dit beleidsplan gerefereerd naar het verblijf voor recreatieve doeleinden buiten de woning, waarbij ten minste één nacht wordt doorgebracht, met uitzondering van overnachtingen bij familie en kennissen. Voorbeelden zijn overnachtingen in een hotel, pension, bed & breakfast, recreatiewoning, groepsaccommodatie en op een camping. Belangrijk is om te realiseren dat het gaat om het aantal overnachtingen en niet om het aantal bezoekers. Dit ligt aan het verschil in verblijfsduur. Mensen kunnen meerdere dagen in hetzelfde logement verblijven. Wanneer één persoon drie nachten in een hotel verblijft, wordt in dit geval alleen naar de overnachtingen gekeken (3 in totaal) en niet naar het aantal bezoekers (in dit geval 1).

Aantal overnachtingen

Over het aantal overnachtingen is meer bekend door de registratie van de toeristenbelasting en de informatie van het CBS. In de gemeente Losser wordt toeristenbelasting geïnd door het Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (GBT), waardoor de ontwikkeling van het aantal overnachtingen nauwkeuring weergegeven kan worden. In tabel 3 wordt uiteengezet hoeveel overnachtingen er tussen 2010 en 2012 hebben plaatsgevonden in Noordoost-Twente², Twente, Overijssel en Nederland.

	Aantal overnachtingen				
	2010	2011	2012	2013	2014
Noordoost-Twente	770.000	810.000	870.000	-	-
Twente	3.080.000	2.970.000	3.108.000	3.402.000	2.939.000
Overijssel	6.810.000	7.140.000	6.650.000	7.355.000	6.444.000
Nederland	70.740.000	69.700.000	68.680.000	71.861.000	66.417.000

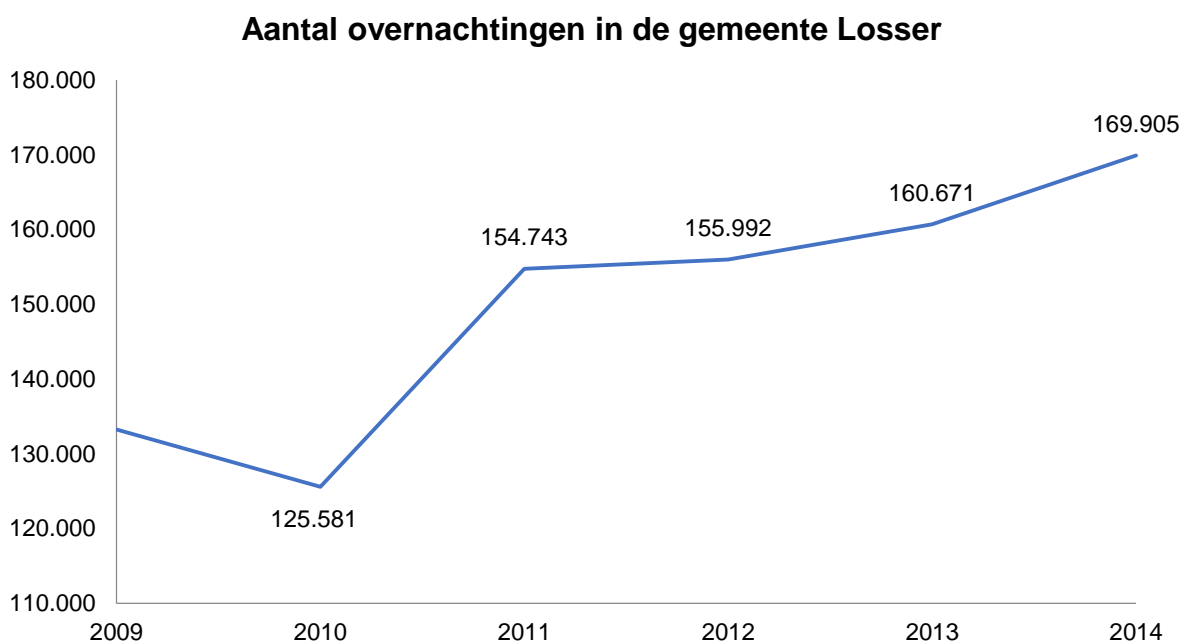
Tabel 3: *Aantal overnachtingen 2010-2014.*

Bron: Twente Toerisme Monitor 2013, CVO 2014 en Regiomonitor 2015.

² Noordoost-Twente is een van de twintig Nationale Landschappen in Nederland en is een politieke samenwerking tussen de gemeente Dinkelland, Losser, Oldenzaal en Tubbergen.

Uit de bovenstaande gegevens blijkt dat het aantal overnachtingen van 2010 tot 2012 in Noordoost-Twente en Twente is gegroeid. In de regio Twente zit er in 2011 en 2014 een dipje, maar in Noordoost-Twente³ is er elk jaar een structurele toename van het aantal overnachtingen waarneembaar. In Overijssel en Nederland zijn het aantal overnachtingen afgenomen van 2010 tot 2014. Voor deze regio's is 2013 het meest succesvolle jaar. Kijkend naar de cijfers blijkt dat Noordoost-Twente het goed doet wat betreft de groei van het aantal overnachtingen.

Dat het goed gaat in Noordoost-Twente is ook terug te zien in het aantal overnachtingen in de gemeente Losser. In grafiek 1 is de ontwikkeling van het aantal overnachtingen in de gemeente Losser te zien van 2009 tot en met 2014.

Grafiek 1: Aantal overnachtingen in de gemeente Losser 2009-2014.

Bron: Toeristenbelasting GBT.

Na de economische crisis in 2008 liep het aantal overnachtingen in de gemeente Losser terug. In 2009 waren er 133.223 overnachtingen en in 2010 bleef het totaal steken op 125.581 overnachtingen. In dat jaar was er ook sprake van een faillissement en doorstart waardoor het aantal overnachtingen niet helemaal zuiver weergegeven kon worden. Sindsdien groeit het aantal overnachtingen in de gemeente met een totaal van 169.905 in 2014. Van het totaal in 2014 nemen de hotels 58.3% voor hun rekening, campings/vakantiehuizen/B&B's zijn goed voor 34.8% en de groepsaccommodaties dragen 6.9% bij. Terwijl er provinciaal en landelijk geen sprake is van een toename van het aantal overnachtingen, maakt de gemeente Losser juist een sterke ontwikkeling door.

Toeristenbelasting

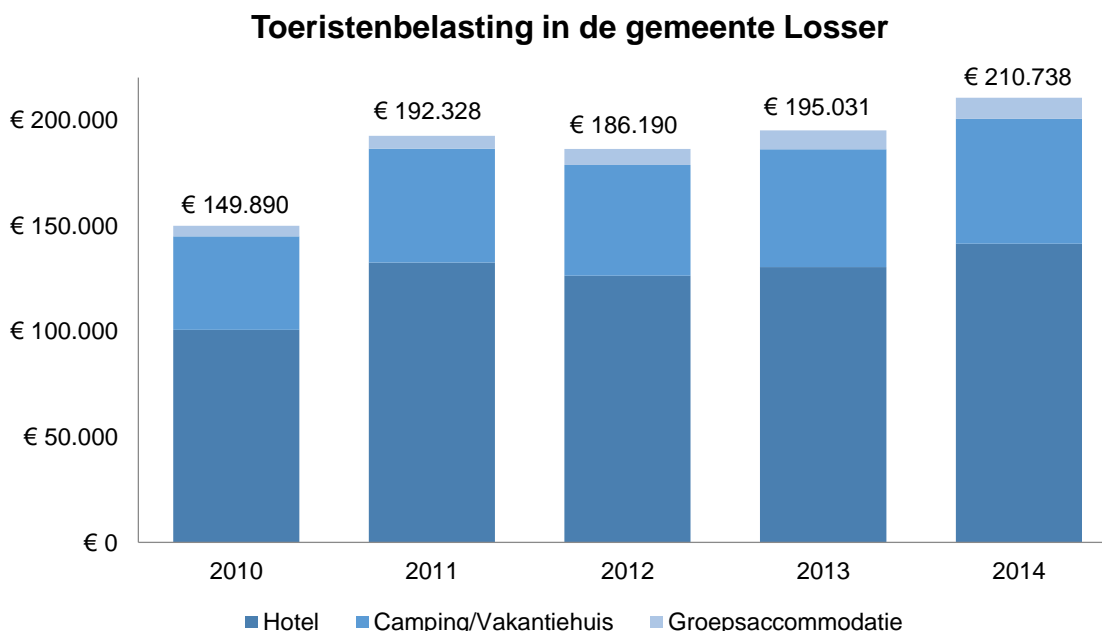
De positieve ontwikkeling van het aantal overnachtingen in de gemeente Losser vertaalt zich ook in het bedrag aan toeristenbelasting dat jaarlijks opgehaald wordt. De toeristenbelasting wordt geïnd bij drie verschillende verblijfsrecreatiegroepen; de hotels (1), de campings,

³ Voor Noordoost-Twente zijn er geen gegevens bekend voor de jaren na 2012.

B&B's en vakantiehuizen (2) en de groepsaccommodaties (3). Voor deze drie groepen worden verschillende tarieven gerekend. In 2015 betaalde de toerist in de gemeente Losser € 1,45 aan toeristenbelasting voor een overnachting in een hotel, € 1,01 voor een verblijf op een camping of in een vakantiehuisje en € 0,87 om een nacht in een groepsaccommodatie te overnachten.

In de gemeentebegroting valt de toeristenbelasting onder de ongebonden lokale heffingen. Deze heffingen worden tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend, omdat ze niet aan een inhoudelijk begrotingsprogramma zijn gerelateerd. De toeristenbelasting wordt dus niet specifiek uitgegeven aan recreatie en toerisme, maar dient als algemeen middel voor alle uitgaven van de gemeente. Hieronder vallen ook zaken die gerelateerd zijn aan de vrijetijdseconomie, zoals de onderhoud en aanleg van wegen en fietspaden, bewegwijzering en de (her)inrichting van dorpskernen.

In grafiek 2 staan de bedragen aan toeristenbelasting, die zijn geïnd in de gemeente Losser van 2010 tot en met 2014.

Grafiek 2: Toeristenbelasting in de gemeente Losser 2010-2014

Bron: Toeristenbelasting GBT.

De vrijetijdseconomie, in dit geval de verblijfsrecreatie, is voor de gemeente Losser een belangrijke inkomstenbron. In 2010 werd € 149.890 aan toeristenbelasting opgehaald. In 2014 is dit uitgegroeid naar een totaal van € 210.738; een groei van 40.6% over een periode van vijf jaar. Alleen in 2012 was er nog sprake van een kleine afname (-3.2% t.o.v. 2011), omdat de relatieve groei van het aantal hotelovernachtingen lager was dan in de voorgaande jaren. De hotels vormen de grootste groep voor de toeristenbelasting, mede doordat er een hoger tarief wordt gerekend dan voor campings, vakantiehuizen en groepsaccommodaties. Gemiddeld werd er in de gemeente Losser van 2010 tot en met 2014 € 186.835 aan toeristenbelasting geïnd.

Bestedingen overnachtingen

In de Twentse Toerisme Monitor wordt ook beschreven hoeveel geld er per jaar wordt uitgegeven tijdens toeristische overnachtingen. De totale bestedingen met betrekking tot de overnachtingen in Noordoost-Twente, Twente, Overijssel en Nederland zijn weergegeven in tabel 4. Dit is inclusief vaste kosten.

	Bestedingen overnachtingen (x 1.000 in euro's)				
	2010	2011	2012	2013	2014
Noordoost-Twente	28.740	29.540	32.670	-	-
Twente	120.970	108.780	121.310	119.430	129.622
Overijssel	221.680	230.000	223.960	223.954	243.806
Nederland	2.486.690	2.465.570	2.563.390	2.606.092	2.588.191

Tabel 4: Bestedingen tijdens overnachtingen 2010-2014 door Nederlanders, inclusief vaste kosten.

Bron: Twente Toerisme Monitor 2013, CVO 2014 en Regiomonitor 2015.

De bestedingen tijdens toeristische overnachtingen zijn toegenomen op (sub)regionaal en nationaal niveau. Alleen op provinciaal niveau is er sprake van een daling. In Noordoost-Twente en Twente is er sprake van grote groei en alleen in Noordoost-Twente zijn de bestedingen elk jaar omhoog gegaan. In 2010 werd er in Noordoost-Twente nog € 28.740.000 besteed tijdens het overnachten, in 2012 was dit al € 32.670.000. Dat is een groei van 13.7%. Gemiddeld werd er in Noordoost-Twente per persoon per overnachting € 37,10 besteed.

Er zijn geen gegevens beschikbaar over de bestedingen tijdens de overnachtingen specifiek in de gemeente Losser. Op basis van de informatie over het aantal overnachtingen van het GBT en de gegevens over de bestedingen in Noordoost-Twente (gemiddeld € 37,10) kan wel een realistische schatting worden gemaakt over de situatie in de gemeente Losser (zie tabel 5).

	Bestedingen overnachtingen in gemeente Losser*				
	2010	2011	2012	2013	2014
Gemeente Losser	€ 4.659.055	€ 5.740.965	€ 5.787.303	€ 5.960.894	€ 6.303.475

Tabel 5: Bestedingen tijdens overnachtingen in gemeente Losser, inclusief vaste kosten.

Schatting; gebaseerd op gemiddelde besteding per overnachting in Noordoost-Twente*.

Sinds 2010 nemen de bestedingen tijdens overnachtingen in de gemeente Losser elk jaar toe. De totale groei tussen 2010 en 2014 bedroeg 34.6%. De bestedingen tijdens de overnachtingen in de gemeente Losser blijven dus niet achter bij de rest van Noordoost-Twente. Ook de afgelopen jaren bleven de bestedingen groeien, met een totaal van € 6.303.475 in 2014. Deze cijfers geven aan dat de verblijfsrecreatie een relevante sector is binnen de vrijetijdseconomie in de gemeente Losser. Door toerisme en recreatie verder te versterken, kan de verblijfsrecreatie zich blijven ontwikkelen waardoor ook de bestedingen zullen groeien.

Werkgelegenheid

De werkgelegenheid heeft betrekking op het totale aantal banen in de vrijetijdseconomie. Hieronder worden fulltimers (12 uur of meer), parttimers en uitzendkrachten gerekend. Het grootste deel van de werkgelegenheid wordt gedragen door full-timers en slechts een klein deel wordt ingevuld door uitzendkrachten. In tabel 6 is de werkgelegenheid in de

vrijtijdseconomie in Noordoost-Twente, Twente, Overijssel en Nederland van 2010 tot en met 2014 uiteengezet.

	Werkgelegenheid				
	2010	2011	2012	2013	2014
Noordoost-Twente	3.720	3.680	3.800	3.800	3.780
Twente	16.850	17.050	17.270	17.180	17.170
Overijssel	31.620	31.590	32.120	31.750	32.130
Nederland	497.020	504.780	504.360	503.140	502.390

Tabel 6: *Werkgelegenheid Recreatie en Toerisme 2010-2014.*
Bron: LISA 2010-2014.

De ontwikkeling in de werkgelegenheid laat zowel op (sub)regionaal, provinciaal en nationaal niveau een grillig patroon zien. Er is geen sprake van structurele groei of krimp. Het jaar 2012 was voor alle regio's relatief gezien een goed jaar, maar daarna zwakte de groei weer enigszins af. Hoewel de structurele groei dus tegenvalt, is er wel een toename zichtbaar in alle regio's over een periode van vijf jaar (2010 tot en met 2014), namelijk 1.6% in Noordoost-Twente, 1.9% in Twente, 1.6% in Overijssel en 1.1% in Nederland.

Om het belang van recreatie en toerisme voor de werkgelegenheid nog beter inzichtelijk te maken, kan er ook gekeken worden naar het aandeel van de vrijetijdseconomie voor de totale werkgelegenheid. In Twente is de totale werkgelegenheid van 2010 tot en met 2014 gedaald met 1.2%, terwijl het aantal banen in de recreatieve en toeristische sector gegroeid is met 1.6%. In 2010 bedroeg het aantal banen in de vrijetijdseconomie nog 5.8% ten opzichte van het totaal, in 2014 is dit licht gegroeid naar 6% van de totale werkgelegenheid. Dus, ondanks de dalende totale werkgelegenheid is de vrijetijdseconomie nog steeds een sector met potentie.

De werkgelegenheid in de recreatief-toeristische sector in de gemeente Losser laat een minder grillig patroon zien (zie tabel 7).

	Werkgelegenheid in gemeente Losser				
	2010	2011	2012	2013	2014
Recreatie & Toerisme	602	654	687	690	700
Totaal	6.980	7.100	7.130	6.950	7.030
Aandeel (%)	8.6%	9.2%	9.6%	9.9%	10%

Tabel 7: *Werkgelegenheid in de gemeente Losser 2010-2014.*
Bron: Twente Toerisme Monitor 2013 en LISA 2010-2014.

Van het aantal banen in de vrijetijdseconomie in de gemeente wordt 57.8% ingevuld door fulltimers, 37.7% door parttimers en 4.5% door uitzendkrachten (gebaseerd op de cijfers van 2012). Ten opzichte van de andere regio's, is er in de gemeente Losser wel sprake van structurele groei van het aantal banen in de vrijetijdseconomie van 2010 tot en met 2014. Ook is het aandeel ten aanzien van de totale werkgelegenheid elk jaar toegenomen. In 2014 waren er 700 banen in de recreatief-toeristische sector in de gemeente Losser met een aandeel van 10% van de totale werkgelegenheid. De toeristische sector is relatief gezien dus belangrijker voor de gemeente Losser (10%) dan voor Twente als geheel (6%). De toeristische werkgelegenheid biedt goede aanknopingspunten voor verdere groei.

2.4. Maatschappelijke waarde

De vrijetijdseconomie is niet alleen economisch interessant, maar de sector heeft ook een belangrijke maatschappelijke waarde. Zo is de sector van betekenis voor de leefbaarheid in de gemeente en het behoud van natuur en cultuur.

Leefbaarheid

In Nederland zijn verschillende regio's door de Rijksoverheid aangemerkt als krimp- en anticipeergebieden. Na een lange periode van groei, daalt het aantal inwoners in deze delen van Nederland. Deze bevolkingsdaling kan grote gevolgen hebben voor de kwaliteit van het leefklimaat in krimp- en anticipeergebieden. De regio Twente, waaronder de gemeente Losser, is in 2012 door de Rijksoverheid als anticipeerregio bestempeld. Volgens het Planbureau Leefomgeving wordt er voor de gemeente Losser tot en met 2040 geen groei of een lichte daling van de bevolking verwacht.

Oorzaken bevolkingskrimp

Aan de krimp van de bevolking liggen verschillende oorzaken ten grondslag, zoals de sociaal-culturele (aantal geboorten), conjuncturele (economische situatie), regionaal-economische (aantrekkelijkheid regionale economie) en planologische ontwikkelingen (woningvoorraad). In het kort kan gesteld worden dat de bevolking in krimpregio's daalt of verandert doordat er minder kinderen geboren worden en gezinnen, jongeren en hoogopgeleiden naar grotere steden verhuizen.

Gevolgen bevolkingskrimp

De aard, omvang en gevolgen van bevolkingskrimp verschillen per gebied, maar over het algemeen worden de volgende negatieve effecten geconstateerd:

- Vergrijzing: doordat jongeren verhuizen naar grotere steden vergrijsd de bevolking in krimpgebieden. Hierdoor zijn er in deze regio's relatief veel oude inwoners, waardoor het voor een bedrijf minder aantrekkelijk is om zich daar te vestigen. Ze kunnen moeilijker aan geschikt personeel komen. Voor de gemeente Losser wordt door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu voorspeld dat de bevolking in 2040 voor 30% uit 65-plussers zal bestaan.
- Verlies draagvlak voor voorzieningen: door minder inwoners daalt het draagvlak voor bepaalde voorzieningen. Hierdoor verdwijnen scholen, winkels, sportverenigingen en recreatiefaciliteiten. Mensen moeten daardoor verder reizen en hogere kosten maken om elders voorzieningen te bezoeken en te gebruiken.
- Leegstand: dit geldt voor woningen, scholen, winkels en kantoorpanden. Door een daling van het aantal huishoudens zijn er ook minder woningen nodig. Corporaties blijven met woningen zitten en particulieren kunnen moeilijk verkopen of verliezen een groot deel van de waarde van hun huis. Ook kunnen winkels en kantoorpanden leeg komen te staan doordat voorzieningen en scholen verdwijnen. Leegstand kan uiteindelijk leiden tot verpaupering en verloedering van de leefomgeving, waardoor het nog minder aantrekkelijk wordt om daar te wonen of te werken.

Deze negatieve gevolgen benadrukken dat de leefbaarheid van een bepaalde regio, zoals de gemeente Losser, onder druk kan komen te staan. Bevolkingskrimp kan echter wel positief uitpakken voor de vermindering van filevorming, de belasting van het milieu en het ontstaan van nieuwe initiatieven. Deze voordelen wegen alleen niet op tegen de nadelen.

Mogelijkheden vrijetijdseconomie

De vrijetijdseconomie kan een belangrijke maatschappelijke bijdrage leveren om de leefbaarheid in de gemeente Losser op peil te houden. Dit gebeurt voornamelijk op de volgende onderwerpen:

- Werkgelegenheid
- Voorzieningen
- Infrastructuur

De sector voorziet ten eerste in werkgelegenheid. In 2014 was dit zo'n 10% van de totale werkgelegenheid in de gemeente Losser. Terwijl de werkgelegenheid in andere sectoren daalt, groeit het aantal banen in de vrijetijdseconomie in de gemeente Losser nog steeds. Het is daarom een interessante sector om de werkgelegenheid te stimuleren. Ten tweede speelt de vrijetijdseconomie een rol in het behoud van de voorzieningen. Recreanten en toeristen die van buiten komen, geven geld uit in de gemeente Losser waardoor winkels, zwembaden, sportverenigingen en recreatiefaciliteiten kunnen blijven bestaan. Zo kan een plaatselijke bakker bijvoorbeeld het hoofd boven water houden door de extra inkomsten via toeristen. Ten derde speelt de vrijetijdseconomie in de gemeente Losser een rol in het behoud van de kwaliteit van de plaatselijke infrastructuur, zoals wandel- en fietspaden. Door bevolkingsdaling maken minder inwoners gebruik van de bestaande wandel- en fietspaden. Hierdoor is de behoefte ook kleiner om de huidige infrastructuur te behouden, te verbeteren en uit te breiden. Dit effect kan gecompenseerd worden door recreanten en toeristen, die daar juist veel gebruik van maken.

De vrijetijdseconomie is niet alleen van belang voor recreanten en toeristen, maar is ook van waarde voor de eigen inwoners van de gemeente Losser. Zij kunnen door de extra inkomsten van recreanten en toeristen nog steeds gebruik maken van lokale winkels en recreatievoorzieningen, zonder dat ze daar ver voor hoeven te reizen. Ook kunnen extra inkomsten gebruikt worden om lokale verenigingen en sportclubs te sponsoren. Tot slot hebben de inwoners baat bij een goede infrastructuur, die mede door de toeristen in stand gehouden wordt. In een tijd waar de leefbaarheid in de gemeente Losser in het gedrang komt door bevolkingskrimp en vergrijzing, kan de toeristische sector dus een sterke maatschappelijke bijdrage leveren.

Natuur

De vrijetijdseconomie is ook van waarde voor het behoud van de natuur. De gemeente Losser ligt in een prachtig landelijk gebied, dat door mensen bezocht wordt om tot rust te komen en om hobby's uit te oefenen. Voorbeelden zijn het Lutterzand en de Dinkel. Na alle hectiek zoeken mensen graag de natuur op. Het Consumentenonderzoek Plattelandstoerisme van de Wageningen Universiteit wijst uit dat Nederlanders het platteland associëren met 'rust', 'natuur', 'groen', 'landelijk' en 'buiten'. De vrijetijdseconomie stimuleert deze ontspanningsfaciliteiten in de natuur door middel van wandel- en fietsroutes, mountainbikeroutes, agritoerisme, (natuur)campings, waterrecreatie, natuurgebieden en parken. Door de natuurlijke omgeving mede toegankelijk te maken levert de sector een maatschappelijke bijdrage aan de gezondheid van mensen door ze de mogelijkheid te bieden om zich lichamelijk en geestelijk te ontspannen. Toeristen en recreanten maken het daarom mede mogelijk om deze faciliteiten te behouden, waar de eigen inwoners ook baat bij hebben.

Cultuur

Ten slotte is de vrijetijdseconomie van betekenis voor het behoud van kunst, cultuur en erfgoed. De gemeente Losser heeft op dat gebied veel te bieden, waaronder steenfabriek De Werklust, Erve Kraesgenberg, openluchttheater Brilmansdennen, het klompenmuseum en het Arboretum Poort Bulten. In totaal telt de gemeente Losser 76 rijksmonumenten. Het merendeel van deze cultuurhistorische monumenten bestaat uit woonhuizen en agrarische gebouwen. Daarnaast staat de gemeente bekend om sagen en legendes, zoals de Hellehond en de Sproakstee in De Lutte.

Kunst, cultuur en erfgoed zijn van maatschappelijke waarde. Ze voorzien in de behoefte van mensen om hun creativiteit te gebruiken, te ontspannen, te reflecteren en te inspireren. Voor de kunst- en cultuursector in de gemeente Losser kan de vrijetijdseconomie als etalage dienen. De zichtbaarheid, bekendheid en toegankelijkheid van kunst- en cultuurhistorische schatten kunnen door middel van online en offline informatie, rondleidingen, routes en apps vergroot en verbeterd worden. Daardoor kunnen er meer toeristen, recreanten en inwoners van genieten. De vrijetijdseconomie is dus niet alleen van economische waarde, maar draagt ook een steentje bij aan belangrijke maatschappelijke thema's.

3. Analyse recreatie en toerisme in de gemeente Losser

3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de vrijetijdseconomie in de gemeente Losser uiteengezet. Er wordt onder andere aandacht besteed aan de partijen die van belang zijn in de vrijetijdseconomie in de gemeente Losser, de bestaande producten en diensten en de ontwikkelingen en mogelijkheden.

In paragraaf 3.2. worden de verschillende lokale belangenpartijen uiteengezet en in paragraaf 3.3. wordt aandacht besteed aan het toeristische aanbod. Vervolgens staan de marktontwikkelingen in paragraaf 3.4., de ruimtelijke ontwikkelingen in paragraaf 3.5. en de regionale ontwikkelingen in paragraaf 3.6.

3.2. Lokale partijen recreatie en toerisme

Tot de vrijetijdseconomie in de gemeente Losser worden verschillende belangenpartijen gerekend, waaronder de VVV, ondernemers in de verblijfsrecreatie, horeca, cultuur en detailhandel, natuurbeherende organisaties agrariërs, particuliere landeigenaren, evenementen, verenigingen, dorpsraden en de gemeente Losser. Zie tabel 8 voor een duidelijk overzicht van alle actuele belangenpartijen in de vrijetijdseconomie in de gemeente Losser. Het is daarbij belangrijk om te vermelden dat dit overzicht in 2016 is gemaakt en over een aantal jaar verouderd kan zijn door vertrekkende bedrijven of nieuwe partijen.

Vrijetijdseconomie in de gemeente Losser					
Sector	Branche	Aantal	Sector	Branche	Aantal
Partners	Dorpsraden	5	Recreatie	Cultuur	7
	Gemeente Losser	1		Kunst	14
	Grondbezit	2		Verhuur	5
	Natuur	4		Zwembad	1
	Ondernemersvereniging	5	Verblijfsrecreatie	Bed & Breakfast	7
	Overig	3		Camping	4
	VVV	1		Groepsaccommodatie	3
Horeca	Café	3	Overig	Hotel	8
	Eetcafé	3		Mini-camping	9
	Multifunctioneel	5		Vakantiehuis	24
	Overig	5		Evenement	200+
	Restaurant	8	Vereniging	7	

Tabel 8: Overzicht van belangenpartijen in de vrijetijdseconomie in de gemeente Losser.

Uit het overzicht blijkt dat de betrokken belangenpartijen zeer divers zijn. De ene partij heeft natuurlijk meer belang bij recreatie en toerisme dan de ander. De VVV zet zich bijvoorbeeld actief in om de vrijetijdseconomie te stimuleren, terwijl natuurbeherende organisaties en landeigenaren voornamelijk een faciliterende rol hebben. Verschillende partijen, waaronder de natuurbeherende organisaties en grondbezit, opereren niet alleen in de gemeente Losser, maar zijn actief in heel Twente.

Toeristen, recreanten en inwoners kunnen gebruik maken van een groot aanbod aan verblijfsrecreatie, horeca en recreatiefaciliteiten. De bedrijven die onder deze sectoren vallen zijn verdeeld over de vijf dorpskernen in de gemeente (Beuningen, De Lutte, Glane, Losser en Overdinkel), waarbij het grootste deel gesitueerd is in Losser (grootste inwonersaantal) en De Lutte (toeristisch centrum).

VVV De Lutte-Losser-Beuningen

In de vrijetijdseconomie in de gemeente Losser vervult de VVV een centrale rol. De VVV onderhoudt contact met toeristisch-recreatieve ondernemers, houdt zich bezig met lokaal gastheerschap, vult de online databases, heeft een rol in lokale promotie en doet aan lokale productontwikkeling, zoals arrangementen en nieuwe routes.

De organisatie bestaat uit één betaalde kracht en ruim 80 vrijwilligers. Dit grote aantal vrijwilligers is redelijk uniek. In vele gemeenten heeft de lokale VVV het moeilijk, maar in de gemeente Losser is dat echter niet het geval. De taken die de afgelopen jaren op de VVV zijn afgekomen zijn fors toegekomen. Meer toeristen betekent meer vragen, meer voorzieningen (routes), meer samenwerkingsverbanden en intensiever contact onderhouden met bedrijven. De huidige toerist vraagt ook om een veelzijdig aanbod van voorzieningen.

De VVV in de gemeente Losser opereert niet alleen. Op subregionaal (Noordoost-Twente) en regionaal (Twente) niveau wordt steeds intensiever samengewerkt. Lokale (promotie)activiteiten worden zoveel mogelijk gekoppeld aan de activiteiten in Twente. Het is de prioriteit mensen eerst naar Twente te halen en ze daarna te verleiden om een aantal dagen in de gemeente Losser te verblijven en te recreëren.

Doelstellingen

De VVV heeft de ambitie om te transformeren tot VVV 2.0. Dit betekent onder andere dat de VVV zich gaat richten op de online infrastructuur, lokale promotie, de beleving van klanten en de samenwerking met lokale, regionale en internationale partners. Naar aanleiding van deze ambitie heeft de VVV zes doelstellingen geformuleerd:

- Verdere professionalisering van de VVV.
- Bevorderen van toerisme en recreatie in de gemeente Losser.
- Verhogen van toeristisch-recreatieve bestedingen van bewoners en bezoekers.
- Excellent ontvangen en informeren van bewoners en bezoekers.
- Aansluiten bij de wensen van ondernemers, verenigingen en organisaties.
- Ondernemers en andere stakeholders motiveren mee te doen.

Actieprogramma

In het actieprogramma recreatie en toerisme is de VVV ook een belangrijke speler. Bij veel projecten staat de VVV als trekker of betrokken partij genoemd, zoals 'Kijkje in elkaars keuken', 'Gidsen Losser', 'Plattegrond Losser' en 'Instameet'. Met verschillende projecten is al een start gemaakt. De VVV is dus erg actief om recreatie en toerisme in de gemeente Losser te versterken.

Centrum Management Losser

De Stichting Centrummanagement Losser (CML) is een samenwerkingsverband van en voor alle ondernemers in het centrum van Losser. CML zet zich in om de economische vitaliteit en kwaliteit van het centrum van Losser te verbeteren. De Losserse ondernemers staan voor een centrum dat goed bereikbaar en gastvrij is. Gasten moeten het aantrekkelijk vinden om in het centrum van Losser te verblijven.

Een van de werkgroepen binnen CML is de werkgroep recreatie en toerisme. In deze groep slaan ondernemers de handen ineen om het centrum van Losser aantrekkelijk te maken voor

toeristen en recreanten. Hierbij wordt samengewerkt met de VVV en de werkgroep De Schatkamer van Twente. Verschillende projecten uit het actieprogramma worden door CML en de VVV uitgevoerd.

Werkgroep 'De Schatkamer van Twente'

De campagne 'Losser, de Schatkamer van Twente' is in 2007 ontstaan en komt voort uit de vele bodemschatten en cultuurhistorie die de gemeente rijk is. Daarnaast biedt de campagne goede aanknopingspunten om ook vanuit andere invalshoeken aan te haken. Aan de ene kant wordt de Schatkamer gebruikt als profiel van de gemeente, maar aan de andere kant is het een middel om partijen en inwoners te verbinden; het is een katalysator voor gemeentebrede samenwerking. Deze vorm van kern overschrijdende samenwerking is vrij uniek in de gemeente Losser. Toeristische organisaties zien steeds meer in dat men juist van elkaar kan en moet profiteren en dat samenwerking voor iedereen winst oplevert.

Naar aanleiding van deze campagne is een gelijknamige werkgroep in het leven geroepen om de Schatkamer breder uit te dragen en toerisme te bevorderen. Deze werkgroep bestaat uit de VVV, toeristische ondernemers, gemotiveerde inwoners en de gemeente Losser. De werkgroep richt zich op concrete projecten die aansluiten bij het profiel van de gemeente, zoals promotiemateriaal, de schatkamerkaart, arrangementen en geocaching. Op het moment is de werkgroep bezig om het thema smokkelen verder uit te diepen door middel van een lange afstand wandelroute, het verzamelen van smokkelverhalen en door het thema te verbinden aan het nieuwe Kulturhus in Overdinkel.

3.3. Aanbod

Er zijn verschillende producten en diensten, die in de gemeente Losser aangeboden worden op toeristisch en recreatief gebied. Hieronder vallen onder andere natuurgebieden, routes, kunst en cultuur en geologie. De horeca en verblijfsrecreatie is hiervoor beschreven en wordt daarom niet meer meegenomen in dit hoofdstuk.

Natuurgebieden

De gemeente Losser beschikt over ruim 9.000 hectare natuur en agrarisch landschap. Dit is meer dan 90% van de totale oppervlakte, bijna 20% hiervan is natuurgebied. Ten opzichte van de buurgemeenten heeft de gemeente Losser relatief meer natuurgebied in vergelijking met de totale oppervlakte. In onderstaand overzicht is een lijst opgenomen met de natuurgebieden binnen de gemeente Losser.

Natuurgebieden in de gemeente Losser			
Naam	Grootte	Naam	Grootte
Arboretum Poortbulten	19 ha	Duivelshof	177 ha
Beerninkholt	32 ha	Dinkel	48 km
Beuningse Achterveld	47 ha	Elfterheurne	51 ha
De Hakenberg	73 ha	Galgenven	28 ha
De Oelemars	20 ha	Haagse bos	57 ha
De Paasberg	80 m	Landgoed Boerskotten	133 ha
De Snippert	74 ha	Landgoed Egheria	161 ha
De Tankenberg	85 m	Lutterzand	750 ha
De Tip	23 ha	Molterheurne	6 ha
De Zandbergen	12 ha		

Tabel 9: Overzicht van natuurgebieden in de gemeente Losser.

Het grootste en meest bekende natuurgebied binnen de gemeente is het Lutterzand. Samen met de Dinkel zijn dat de twee belangrijkste natuurlijke schatten. De Dinkel heeft inmiddels de status van aardkundig monument gekregen. Belangrijk uitgangspunt hierbij is het rentmeesterschap en behoud van de natuurlijke waarden. Ook liggen er een aantal 'bergen' in de gemeente Losser, waaronder de hoogste berg van Overijssel; de Tankenberg (85m).

Nationaal Landschap Noordoost-Twente

Recreatie en toerisme kunnen binnen de gemeente Losser niet los worden gezien van het gebied. Losser maakt, samen met Dinkelland, Tubbergen en Oldenzaal (excl. bebouwde kom) onderdeel uit van het Nationaal Landschap Noordoost-Twente. Een Nationaal Landschap is een gebied in Nederland waarvan is aangegeven dat er zich een unieke combinatie van agrarisch gebied, natuur en cultuurhistorie bevindt. Noordoost-Twente is aangewezen als Nationaal Landschap vanwege de volgende kernkwaliteiten:

- Een grote mate van kleinschaligheid
- Het groene karakter
- Een samenhangend complex van beken, essen, kampen en moderne ontginningen

Noordoost-Twente heeft een eigen identiteit, cultureel erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en ademt sfeer en rust uit. Bij de uitwerking van het Nationaal Landschap is afgesproken dat wordt voortgebouwd op bestaand beleid. De accentverschillen en toevoegingen die noodzakelijk zijn voor het Nationaal Landschap zijn vertaald in vier ontwikkelingslijnen, namelijk 'landbouwers maken het landschap', 'koester de gebiedskwaliteiten', 'versterk de beleving van een onthaastend landschap' en 'zorg voor een groene woon- en werkomgeving'.

NSW Landgoederen

Twente positioneert zich als Landgoed van Nederland. Met behulp van een gepubliceerde lijst op www.landgoederen.net is te achterhalen hoeveel landgoederen er in Twente en de gemeente Losser zijn. Twente telt in totaal 305 landgoederen en bezit hiermee rond de 20% van het totaal aantal landgoederen in Nederland. De gemeente Losser telt 44 geregistreerde landgoederen. Hiermee heeft ze naast Lonneker met 78 landgoederen, het grootste aantal binnen Twente en is daarmee goed voor een aandeel van bijna 15%. Ondanks het feit dat de Natuurschoonwet landgoedeigenaren verplicht zijn om het gebied open te stellen voor publiek, blijkt nog niet iedereen hier aan te voldoen.

Routes

In totaal zijn er meer dan 800 km aan fietsroutes en 100 km aan wandelroutes met een startpunt in de gemeente Losser. De meeste routes starten in De Lutte, het toeristisch centrum van de gemeente. Er zijn ook verscheidende grensoverschrijdende routes, zoals de Gildehaus Dinkelroute en de Dinkelstenenroute. Naast de 'lokale' routes die in de gemeente starten, worden er ook nog routes aangeboden die door de gemeente heen lopen, zoals onder andere de LAW paden (bijv. Noaberpad, Marskramerpad en Twentepad), landelijke fietsroutes (bijv. Monnikenspoor en Saksenroute), Bad Bentheimer routes en de Sagenlandroute. Ook maakt de mountainbikeroute Losser deel uit van het Twente mountainbikenetwerk en zal Losser aanhaken bij het Paardrijnetwerk Twente.

Kunst en cultuur

De gemeente Losser heeft een rijk cultureel leven met een groot aantal organisaties, verenigingen en evenementen. Bekende organisaties op het gebied van kunst, cultuur en historie in de gemeente zijn onder andere de steenfabriek De Werklust, Erve Kraesgenberg,

de Staringgroeve en Openluchttheater Brilmansdennen. Daarnaast zijn er vele muziek- en zangverenigingen en 14 kunstateliers variërend van schilderen, beeldhouwen tot fotografie. Een groot deel van deze kunstateliers zijn verenigd in 'Kunstenaars Losser'; een samenwerkingsverband dat jaarlijks in Overdinkel en Losser een grensoverschrijdende kunstroute organiseert. Andere (culturele) evenementen en feesten die in de gemeente georganiseerd worden, zijn onder andere de Hellehondsdagen in de Lutte, het Euregiofeest in Overdinkel en het Bruegheliaans festijn in Losser.

Historie en tradities

Aangezien de gemeente een rijke historie heeft waar men trots op is, zijn er diverse verenigingen en stichtingen die zich bezig houden met historie en tradities (waaronder historische verenigingen 'De Dree Marken' en 'Historische Kring Losser', de Losserse Bögglrieders en zes carnavalsverenigingen). Door het levend houden van de geschiedenis en oude gebruiken leveren deze organisaties een grote bijdrage aan de identiteit van Twente, de gemeente Losser en haar inwoners.

Geologie

Het gebied rondom Losser kent een bijzondere geologische geschiedenis. Er komen verschillende soorten gesteenten en sedimenten voor, die er gedurende verschillende tijdspannes zijn gevormd door verschillende geologische processen en in wisselende omstandigheden. Het gebied blijkt een van de oudste van Nederland te zijn, met in de ondergrond een zeer oud breukensysteem (de Gronau breukzone). Gedurende de Krijt periode (137.000.000 - 65.000.000 jaar geleden), was het gebied rond het huidige Losser een ondiepe zee. Het zand dat samen met schelpdierenfossielen op de zeebodem is afgezet, is in de loop van de tijd omgevormd tot zandsteen. Het is het oudste gesteente dat in Losser aan het oppervlak voorkomt en is te vinden in de Staringgroeve. Dit is tevens de enige locatie waar dit type gesteente binnen Nederland voorkomt. Gedurende het Tertiair (65.000.000 - 2.3000.000 jaar geleden) was er in deze omgeving opnieuw een ondiepe zee met de kust erg nabij. Hier zijn toen, boven op de Losserse steen, klei en fijn zand afgezet. Deze Tertiaire afzettingen zijn gedurende de voorlaatste ijstijd, het Saalien (200.000 - 130.000 jaar geleden), door het ijs omgewerkt tot keileem.

Deze keileem is in groeve Osse gewonnen ten behoeve van baksteenindustrie. De steenfabriek in Losser was vanaf 1928 actief, maar is inmiddels buiten gebruik. Een andere bijzondere geologische locatie in Losser is het stroomgebied van de Dinkel. De Dinkel verbindt als het ware de afzettingen uit een ver verleden met de jonge afzettingen en geologische processen.

Archeologisch gezien heeft de gemeente ook veel te bieden. De gemeente heeft vele rijks- en archeologische monumenten en een groot aantal historische landschappen. Waardevolle en typerende elementen zijn onder andere de kerkenpaden, doorwaadbare plaatsen en oude bruggen, oude bebouwingplaatsen, waterbronnen, landweren, uitzichtpunten, landkruizen, kapellen, markegrenzen en markestenen, urnenvelden en grafheuvels.

3.4. Marktontwikkelingen

Naast het bestaande aanbod in de gemeente, zijn er verschillende marktontwikkelingen die de vrijetijdseconomie kunnen beïnvloeden. In 2015 heeft het Bureau voor Ruimte & Vrije tijd in opdracht van de Noordoost-Twente gemeenten onderzoek gedaan naar de kwaliteit en het

perspectief van de verblijfsrecreatie in de regio. Op basis van de leefstijlensegmentatie van de RECRON (branchevereniging voor recreatieondernemers) is de vitaliteit van de verschillende verblijfsaccommodaties, zoals hotels, bungalowparken, B&B's, (mini-)campings, groepsaccommodaties en vakantiewoningen onderzocht.

Leefstijlen

De leefstijlensegmentatie, die vanuit de RECRON Innovatie Campagne ontwikkeld is, geeft inzicht in het gedrag en de beleving van recreanten en toeristen op basis van psychologische en sociologische kenmerken. In totaal zijn er zeven belevingswerelden die zowel voor de analyse van de verblijfsrecreatie als voor de dagrecreatie te gebruiken is. Elke belevingswereld staat voor een specifiek vrijetijdsprofiel en wordt weergegeven met een eigen kleur (zie tabel 10).

Belevingswereld	Beschrijving
Uitbundig geel	Recreatie is voor deze groep genieten, uitgaan en lekker eten. Ze houden er van om samen met anderen actief en sportief te recreëren. Ze gaan vaak met een grotere groep dan alleen het eigen gezin op pad. Ze zijn energiek en enthousiast en willen dat iedereen het naar z'n zin heeft. Ze beschikken over iets meer budget dan gemiddeld.
Gezellig Lime	Deze groep is op zoek naar vrijheid, rust en ontspanning. Even lekker weg van de dagelijkse besommeringen. Hierbij staat samen zijn, gezelligheid en (sportieve) ontspanning centraal. Het budget ligt wat lager dan gemiddeld en er wordt dan ook op de kosten gelet. Veel gezinnen met wat oudere kinderen en oudere tweepersoonshuishoudens.
Rustig Groen	Dit zijn rustige en nuchtere recreanten. Recreëren is voor deze groep uitrusten, ontspannen en tijd hebben voor je hobby's. Dit wordt vaak in de eigen omgeving gedaan. Ze hebben geen bijzondere wensen en vinden het gewone en herkenbare erg vertrouwd. Één- en tweepersoonshuishoudens in de oudere leeftijdsklassen zijn in deze groep oververtegenwoordigd.
Ingetogen Aqua	Deze groep is bedachtzaam, ruimdenkend en denkt na over wat zij kunnen betekenen voor de maatschappij. Ze willen graag nog volop meedoen met alle veranderingen die plaatsvinden. Ze zoeken en waarderen inspirerende, sportieve en culturele activiteiten. Recreanten uit deze groep gaan vaak samen met hun partner op stap.
Comfort en luxe blauw	Zelfverzekerde mensen, die een druk en dynamisch leven leiden. Daarom vinden ze dat ze in hun vrije tijd wat luxe en stijl verdienen. Deze groep is zakelijk en intelligent en gericht op exclusievere vormen van recreatie. Recreëren is afstand nemen van de dynamiek van alledag, door te sporten en aandacht te besteden aan het sociale netwerk (met gelijkgestemden).
Avontuurlijk paars	Ze laten zich graag verrassen en inspireren, met name door cultuur. Nieuwe dingen zien, ontdekken en beleven. Ze zijn op zoek naar een bijzondere ervaring en vinden het gewone niet goed genoeg. Onder deze groep zijn relatief veel jonge één- of tweepersoonshuishoudens. Vakanties mogen een tikkeltje wild zijn. Ze hebben een voorkeur voor individuele activiteiten.
Cultureel en inspirerend rood	Deze groep is creatief, treden graag buiten de gebaande paden en op zoek naar uitdagingen en inspirerende ervaringen. Ze zijn hoogopgeleid, onafhankelijk, artistiek, zelfbewust en ruimdenkend. Recreatie betekent naast sportiviteit en ontspanning ook het zoeken naar vernieuwende stromingen, moderne kunst en andere culturen. Authenticiteit is belangrijk.

Tabel 10: *Zeven belevingswerelden in de verblijfsrecreatieve sector.*

Bron: RECRON en onderzoeksrapport Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd (2015, p. 14)

Onderzoeksresultaten

Met behulp van deze zeven belevingswerelden is kritisch gekeken naar het aanbod aan verblijfsrecreatie in de vier gemeenten in Noordoost-Twente. Daarbij is onderzocht welke

belevingswerelden het meest en het minst vertegenwoordigd zijn en welke verschillen er bestaan tussen de vier gemeenten.

Vraag en aanbod Noordoost-Twente

Uit de resultaten blijkt dat veel bedrijven in Noordoost-Twente een aantrekkelijk aanbod hebben voor de rustig groene en ingetogen aqua groep. Toeristen uit deze groepen hebben veel keuzemogelijkheden om een accommodatie te vinden die bij hun behoeften en beleving past. Voor de andere leefstijlgroepen zijn de keuzemogelijkheden ongeveer gelijk, met als enige uitzondering de comfort en luxe blauwe groep. In Noordoost-Twente is het aanbod voor deze groep het laagst. Toeristen uit de comfort en luxe blauwe groep hebben dus de minste keuzemogelijkheden om een accommodatie te vinden die past bij hun behoefte.

Als vraag en aanbod tegen elkaar worden afgezet wordt duidelijk dat er voor de rustig groene en gezellig lime doelgroepen relatief veel aanbod is ten opzichte van de vraag. Voor de blauwe, rode en paarse leefstijlen is er juist relatief weinig aanbod ten opzichte van de vraag. Dit betekent dat toeristen uit deze doelgroepen weinig keuzemogelijkheden hebben in Noordoost-Twente, terwijl er daar wel behoefte aan is. Voor de gele en aqua leefstijlgroepen blijkt het aanbod redelijk in evenwicht met de vraag.

Leefstijlen in de gemeente Losser

Naast Noordoost-Twente als geheel, is er door middel van een steekproef ook gekeken naar het aanbod in de afzonderlijke gemeenten. Van het totale aanbod in de gemeente Losser richt 36% zich op ingetogen aqua, 23% op rustig groen, 14% op cultureel en inspirerend rood, 14% op comfort en luxe blauw, 7% op avontuurlijk paars en 6% op uitbundig geel. Het aanbod voor de gezellig lime groep is niet vertegenwoordigd in de gemeente.

In vergelijking met de andere drie Noordoost-Twente gemeenten laat Losser een afwijkend profiel zien. Er is een relatief hoog percentage slaapplekken voor aqua, paars en rood, terwijl de andere drie gemeenten minder of geen aanbod hebben voor deze leefstijlgroepen. Het aanbod in Oldenzaal, Tubbergen en Dinkelland richt zich met name op toeristen uit de gele, lime, groene en aqua belevingswerelden. Daarbij is lime (35%) dominant in Oldenzaal, legt Tubbergen het accent bij lime (31%) en groen (30%) en overheerst geel (31%) en lime (34%) in Dinkelland. Waar Lime dus erg belangrijk is voor de andere drie gemeenten, komt het aanbod voor die groep in de gemeente Losser niet voor.

Ontwikkelmogelijkheden

Aan de hand van de resultaten van de leefstijlanalyse heeft Bureau Ruimte & Vrije Tijd een drietal strategieën uitgewerkt om de vrijetijdseconomie verder te ontwikkelen:

- Creëren van nieuw aanbod: opvullen van leemtes en aanbod creëren voor bepaalde leefstijlgroepen die nog geen aantrekkelijk aanbod kunnen vinden. Door verzadiging in de markt moet hier wel voorzichtig mee om gegaan worden.
- Verbreden van bestaande accommodaties: bestaande bedrijven kunnen in sommige gevallen hun huidige aanbod uitbreiden of aanpassen ter verbreding van hun doelgroep.
- Transformatie van huidige accommodaties: bestaande bedrijven kunnen een omslag maken, waarbij ze zich uitsluitend gaan richten op een andere doelgroep.

Voor de laatste twee strategieën is het belangrijk dat er uitgebreid of overgestapt wordt naar 'buurkleuren'; belevingswerelden die in het model dicht bij elkaar staan. Zo passen ingetogen

aqua en stijlvol en luxe blauw bij elkaar en zijn gezellig lime en uitbundig geel logische burens. Hierdoor wordt de transitie makkelijker en ontstaat er een duurzame oplossing.

Verblijfsrecreatieparadox

Op basis van het onderzoek wordt ook geconcludeerd dat er in Noordoost-Twente sprake is van een verblijfsrecreatieparadox; een verzadigde markt (met veel dezelfde leefstijlen) met daarnaast een groep koplopers die juist wil investeren. Om te investeren in de verblijfsrecreatie moet er daarom voornamelijk gekeken worden naar vervanging of verbetering van het huidige aanbod en in mindere mate naar uitbreiding. Hierdoor blijft de sector vitaal. Dus, het verzadigde aanbod (lime, groen, geel en aqua) niet uitbreiden, maar (gedeeltelijk) omvormen zodat het aanbod beter aansluit bij de vraag van de andere leefstijlgroepen (blauw, paars en rood). In vergelijking met de andere drie gemeenten richt het aanbod in de gemeente Losser zich al relatief goed op deze kansrijke leefstijlgroepen.

3.5. Ruimtelijke ontwikkelingen

De gemeente heeft directe invloed op ruimtelijke ontwikkelingen. Rekening houdend met Europese, landelijke en provinciale voorschriften en diverse overige factoren is uiteindelijk de gemeenteraad het bevoegd gezag om bestemmingplannen vast te stellen of te wijzigen. Hiermee heeft ze directe invloed op het (on)mogelijk maken van nieuwe initiatieven of de (door)ontwikkeling van de vrijetijdseconomie. Een belangrijke doelstelling voor de vrijetijdseconomie is het streven naar een verdere toeristische en recreatieve ontwikkeling binnen de gemeente Losser met behoud en versterking van de belangrijkste waarden van natuur en landschap. De hoge kwaliteit van natuur, landschap, geologie, archeologie en cultureel erfgoed, die blijvend met de grondgebonden landbouw verweven zijn, vormen de basis van de recreatieve en toeristische ontwikkeling.

Kadernota Buitengebied Losser

In de kadernota Buitengebied Losser uit 2009 wordt het verbeteren en vergroten van de vrijetijdseconomie als speerpunt genoemd in het beleid van de gemeente Losser. Er bestaat een directe en onlosmakelijke relatie tussen natuur en landschap enerzijds en recreatie en toerisme anderzijds. Het belangrijkste onderdeel van het toeristisch-recreatieve product is het afwisselende en grotendeels kleinschalige karakter van het landschap, met de daarbij behorende landschapselementen en (boeren)erven. Bij ontwikkelingen in de vrijetijdseconomie is het afstemmen van nieuwe ontwikkelingen op de kenmerken van het gebied (natuurwaarden, landschappelijke en cultuurhistorische waarden) van groot belang. Alleen op deze wijze kan het gebied aantrekkelijk blijven voor recreanten en toeristen.

Dagrecreatie

Het plangebied leent zich goed voor dagrecreatieve activiteiten. In het bestemmingsplan Buitengebied staat vermeld dat kleinschalige routegebonden ontwikkelingen op het gebied van de vrijetijdseconomie aan de basiskenmerken van het gebied dienen te worden getoetst. Daarnaast worden grootschalige dagrecreatieve voorzieningen (bijv. golfterrein) niet uitgesloten. Hiervoor is wel een brede afweging nodig, die via een zelfstandige ruimtelijke procedure verloopt.

Verblijfsrecreatie

In het plangebied is verblijfsrecreatie in geconcentreerde vorm te vinden rond De Lutte. In het overige deel is weinig tot geen verblijfsrecreatie aanwezig. De afweging en

keuzevoorstellen voor nieuwe initiatieven vallen uiteen in drie deelonderwerpen; bestaande verblijfsrecreatieterreinen, nieuwe verblijfsrecreatieterreinen en kleinschalig kamperen. Voor deze drie deelonderwerpen geldt dat er een gezonde mix behouden moet blijven in het aanbod van verblijfsrecreatieve voorzieningen. Dit sluit aan bij de marktontwikkelingen die beschreven zijn in paragraaf 3.4. Per nieuw initiatief zal er opnieuw een afweging gemaakt moeten worden, waarvoor maatwerk nodig is.

3.6. Regionale ontwikkelingen

Naast ruimtelijke ontwikkelingen en mogelijkheden zijn er ontwikkelingen in de omgeving die ook van invloed zijn op de vrijetijdseconomie in de gemeente Losser. De gemeente Losser volgt deze ontwikkelingen nauwgezet en oefent invloed uit door middel van tijdsinvestering en organisatorische betrokkenheid.

Overheidspartners

Op regionaal niveau zijn er diverse partneroverheden die actief zijn op het gebied van recreatie en toerisme. Belangrijke spelers zijn in ieder geval:

- Provincie Overijssel
- Regio Twente
- Noordoost-Twente (Oldenzaal, Dinkelland, Tubbergen en Losser)
- Euregio
- Duitse buurgemeenten

Met deze overheidspartners wordt actief contact onderhouden om de lokale mogelijkheden en belangen te vertegenwoordigen in regionaal verband.

Overige regionale partners

Naast de ambtelijke en bestuurlijke partners op regionaal niveau, zijn er ook maatschappelijke spelers die een belang hebben bij recreatie en toerisme. Dit zijn voornamelijk brancheverenigingen en organisaties die actief zijn in het beheer en behoud van natuur. Voorbeelden zijn:

- RECRON
- Camping en Bungalow Overleg Twente (CBOT)
- Horeca Nederland (HNL)
- Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO)
- Overijssels Particulier Grondbezit (OPG)
- Natuurmonumenten
- Hotel Overleg Twente (HOT)
- Waterschap
- Staatsbosbeheer

Ook met deze partners wordt contact onderhouden. Daarnaast worden ze betrokken bij de recreatief-toeristische plannen in de gemeente, zoals het actieprogramma. Op het gebied van recreatie en toerisme hebben deze partijen voornamelijk een faciliterende rol.

Ontwikkelingen in Twente

De vrijetijdseconomie is van belangrijke economische betekenis in Twente. Van 2010 tot en met 2014 is de toeristische werkgelegenheid met bijna 2 procent gegroeid. Van alle banen binnen Twente komt 6 procent uit de vrijetijdseconomie. Twente neemt daarmee een belangrijke plaats in Nederland in en staat inmiddels in de top 5 meest bekende toeristische regio's van het land.

De gemeente Losser volgt de ontwikkelingen in Twente nauwgezet en beslist mee over belangrijke onderwerpen. Op het gebied van de vrijetijdseconomie vindt via de Regio Twente

regelmatig een bestuurlijk en ambtelijk overleg plaats, waarbij de 14 Twentse gemeenten de nieuwste ontwikkelingen bespreken en afstemmen.

Twentse visie vrijetijdseconomie

Eind 2015 is de visie 'Wij zijn Twente' door de portefeuillehouders vrijetijdseconomie vastgesteld. In 2025 moet Twente voor de lange en korte vakanties tot de top 5 in Nederland behoren. Ook moet de groei in het zakelijk toerisme zichtbaar zijn en geprofiteerd worden van het inkomend toerisme. De nieuwe Twentse visie op de vrijetijdseconomie gaat uit van vijf uitgangspunten:

1. Twente: één merk, één plan.
2. Samenwerking.
3. Ondernemers in de lead.
4. Lagere uitvoeringskosten.
5. Lokale borging: Twente Tourist Info's.

De 14 Twentse gemeenten willen graag in recreatie en toerisme investeren om de regionale werkgelegenheid te bevorderen, het vestigingsklimaat positief te beïnvloeden en nieuwe ICT-toepassingen te testen en te implementeren. Om deze ambities te bereiken zijn vier actielijnen uitgezet:

- Nieuwe uitvoeringsorganisatie Marketing Twente: Op regionaal niveau was het Twents Bureau voor Toerisme (TBT) tot 2015 werkzaam om recreatie en toerisme in Twente te promoten en te bevorderen. In november van dat jaar heeft het TBT een faillissement aan moeten vragen. In samenwerking met MarketingOost wordt een nieuwe uitvoeringsorganisatie Marketing Twente ingericht, waarbij ondernemers en de lokale binding centraal staan.
- Platform 'Gastvrij Twente': dit platform wordt opgericht, waarin Twentse ondernemers vertegenwoordigd zijn. Het platform fungeert als Raad van Advies en bevordert de binding met het toeristische merk Twente.
- Financiering Marketing Twente: 2016 dient als pilotjaar voor Marketing Twente en wordt alleen dit jaar gefinancierd uit de Agenda van Twente en uit bijdragen van ondernemers en de Provincie Overijssel. Vanaf 2017 zal er sprake zijn van een andere vorm van financiering met als uitgangspunt een combinatie van bijdragen van gemeenten, de provincie en ondernemers.
- Meer regionale focus VVV's in Twente: er zal een start gemaakt worden om de samenwerking tussen VVV's op subregionaal te intensiveren. De lokale promotie van de VVV's moet gekoppeld zijn aan de activiteiten op Twents niveau.

De gemeente Losser sluit zich aan bij de bovenstaande uitgangspunten en actielijnen in Twente. Het actieprogramma recreatie en toerisme is samen met ondernemers opgesteld en er wordt hard gewerkt aan een regionale focus van de VVV. Ook zal er in 2016 worden gekeken of er vanaf 2017 middelen vrijgemaakt kunnen worden (€ 0,50 of € 1 per inwoner) voor de financiering van Marketing Twente.

Ontwikkelingen in Noordoost-Twente

Noordoost-Twente is als subregio ontstaan doordat het gebied aangewezen werd als Nationaal Landschap. Ondertussen gaat het partnerschap verder en wordt er door de gemeente Dinkelland, Losser, Oldenzaal en Tubbergen actief en vrijwillig samengewerkt door middel van onderzoek, kennisdeling en afstemming. Niet alleen weten de vier gemeenten elkaar ambtelijk en bestuurlijk goed te vinden, ook de ondernemers werken in

Noordoost-Twente samen. Hieronder twee samenwerkingsvoorbeelden in Noordoost-Twente.

Ondernemerstraject structuur vrijetijdseconomie Noordoost-Twente

In navolging van de ontwikkelingen in Twente is in Noordoost-Twente een proces doorlopen met ondernemers om te kijken naar de verbetering van de structuur en samenwerking in de vrijetijdseconomie in Noordoost-Twente. De resultaten van deze bijeenkomsten zijn in begin 2016 aan de portefeuillehouders en de VVV's van de vier gemeenten gepresenteerd.

Uit de bijeenkomsten is gebleken dat Noordoost-Twente vanuit marketing perspectief niet interessant is om als apart gebied te promoten, maar dat Twente centraal moet staan. Kort samengevat willen de ondernemers inzetten op één marketingorganisatie voor Twente. Deze marketingorganisatie moet onder leiding komen te staan van een Raad van Twents Toerisme, bestaande uit vier ondernemers, een marketingdeskundige, een overheidsvertegenwoordiger en een vertegenwoordiger vanuit natuur/cultuur. De marketingorganisatie moet zich bezig houden met de regionale marketing van Twente door te activeren, attenderen en adviseren. Van de lokale VVV wordt verwacht invulling te geven aan lokaal gastheerschap, het vullen van databases en lokale productontwikkeling. De ondernemers gaven tijdens het proces aan dat de VVV's zich niet direct bezig moeten houden met marketing en promotie, want dat al op regionaal niveau gebeurt.

Tijdens het regionaalambtelijk overleg zijn de resultaten van dit ondernemerstraject gedeeld met de andere 10 gemeenten, omdat er bruikbare aandachtspunten worden genoemd voor de inrichting van een regionale marketingorganisatie.

Leefstijlenonderzoek

Een ander voorbeeld van de samenwerking in Noordoost-Twente is het leefstijlenonderzoek dat in 2015 uitgevoerd is door Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd. Op basis van de leefstijlensegmentatie van de RECRON (branchevereniging voor recreatieondernemers) is er gekeken naar de vitaliteit van de verschillende verblijfsaccommodaties, zoals hotels, bungalowparken, B&B's, (mini-) campings, groepsaccommodaties en vakantiewoningen. In paragraaf 3.4. zijn de resultaten van dit uitzoek uitvoerig besproken.

Naar aanleiding van dit onderzoek worden masterclasses georganiseerd voor ondernemers om ze te informeren over de verschillende leefstijlgroepen en wat ze betekenen voor het huidige en nieuwe aanbod. In de nota verblijfsrecreatie Noordoost-Twente wordt zal een paragraaf opgenomen worden over de leefstijlgroepen.

4. Organisatie

4.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de gemeentelijke organisatie. Wat zijn de mogelijkheden van de gemeente Losser om de vrijetijdseconomie te versterken?

In paragraaf 4.2. wordt de rol van de gemeente Losser besproken. Vervolgens worden de doelstellingen van de gemeente uiteengezet in paragraaf 4.3. en komen de middelen die ingezet kunnen worden in paragraaf 4.4. aan bod. Tot slot worden de financiën in paragraaf 4.5 besproken.

4.2. De rol van de gemeente

De gemeente Losser heeft voor het faciliteren van recreatie en toerisme een aantal werkvelden waar in meer of mindere mate invloed op uitgeoefend kan worden om de vrijetijdseconomie te stimuleren. Planvorming speelt op diverse beleidsniveaus een belangrijke rol voor de toekomstige ontwikkelingen van toerisme en recreatie. De gemeente heeft in ruimtelijke zin veel invloed op de lokale infrastructuur. Het aanleggen van wegen, (recreatieve) fietspaden, wandelroutes en ruitersporen zijn de bevoegdheid van de gemeente. Organisatorisch heeft de gemeente een positie waarbij ze in regionaal en lokaal verband mee kan praten, mee kan beslissen en voorwaardenscheppend kan zijn. Op gebied van vergunningverlening en ontheffing kunnen lokale evenementen, die een concrete impuls hebben op het aantrekken van dagtoerisme, mogelijk of onmogelijk worden gemaakt. Tot slot kan de gemeente een verbindende factor spelen binnen de vrijetijdseconomie door vanuit haar onafhankelijke positie en haar kennis van de lokale samenleving tegengestelde belangen af te wegen, bedrijven met elkaar te verbinden en mogelijkheden te scheppen om ontwikkelingen te stimuleren.

Faciliteren

Uitgangspunt van het beleid is dat de ontwikkelingen primair gedragen dienen te worden door het particulier initiatief, waarbij de gemeentelijke organisatie zich maximaal inzet in faciliterende zin. De ondernemer is aan zet. Binnen dit kader kan de gemeente Losser verschillende rollen aannemen.

Klantmanager en bruggenbouwer

De gemeente Losser kent een dusdanige diversiteit aan taken en klantcontacten dat ze uitermate geschikt is om als bruggenbouwer te functioneren tussen verschillende partijen. Hierbij functioneert de gemeente als bruggenbouwer tussen:

- Partijen binnen het bedrijfsleven
- Partijen binnen de non-profit sector (zoals stichtingen en verenigingen)
- Het bedrijfsleven en andere overheden/non-profit organisaties
- Het bedrijfsleven en/of non-profit organisaties en de eigen gemeentelijke organisatie

Hierbij richt de gemeentelijke betrokkenheid zich met name op mensen verbinden, kennis verspreiden, motiveren en begeleiden.

Belangenbehartiger

De vrijetijdseconomie, met een belangrijke economische en maatschappelijke waarde, is een belangrijk onderwerp op de regionale en provinciale agenda. Daarom is de gemeente een

belangrijke partner richting (hogere) overheden om als belangenbehartiger op te treden voor de Losserse samenleving. Ook heeft de gemeente de natuurlijke taak om verschillende belangen binnen de samenleving in kaart te brengen en die zorgvuldig af te wegen. Vooral op onderwerpen die gevoelig liggen.

Stimulerend en initiërend

Om ontwikkelingen te stimuleren ten behoeve van het algemene belang kan de gemeente geld in de vorm van een aanjaagsubsidie inzetten om bepaalde ontwikkelingen mogelijk te maken.

Regisserend en coördinerend

Beleidsvorming en beleidsontwikkeling is niet alleen voorbehouden aan de lokale overheid, maar dient in samenwerking en overleg te geschieden met andere overheden en betrokken maatschappelijke organisaties. Hiermee wordt de betrokkenheid vergroot en ontstaan er kansen voor vernieuwing. De gemeente heeft hierin een regisserende en coördinerende rol. Voorbeelden zijn de ontwikkeling van het beleid op het gebied van ruimtelijke ordening en vergunningverlening.

4.3. Doelstellingen

De gemeente Losser heeft grote ambities op het gebied van recreatie en toerisme. In het coalitieakkoord, de sociaaleconomische strategie en de toekomstvisie 2025 wordt de vrijetijdseconomie als belangrijke sector beschouwd. Een sector die niet alleen een rol speelt in de lokale werkgelegenheid, maar ook in de kwaliteit van leven van inwoners en bezoekers. Een sterke toeristische sector maakt de gemeente Losser een aantrekkelijke omgeving om te leven, te wonen, te werken en te recreëren. Daar willen we als gemeentelijke organisatie graag een bijdrage aan leveren.

De afgelopen jaren hebben ondernemers uit de vrijetijdseconomie in de gemeente Losser een grote professionaliseringsslag gemaakt. Partijen weten elkaar sneller te vinden en er wordt meer samengewerkt. De gemeente wil deze professionalisering en samenwerking nog verder stimuleren en nieuwe mogelijkheden creëren voor ondernemers en andere betrokken partijen. Het actieprogramma recreatie en toerisme, dat door ondernemers, culturele organisaties, branchevertegenwoordigers, natuurbeherende partijen, dorpsraden, de VVV en de gemeente Losser is opgesteld, dient hierbij als uitgangspunt. In dit gezamenlijke actieprogramma staan vele uiteenlopende projecten vermeld die de komende vijf jaar door verschillende partijen worden uitgevoerd om de vrijetijdseconomie in de gemeente te versterken.

Door te investeren wil de gemeente Losser de lokale vrijetijdseconomie een structurele positieve impuls geven. Hiervoor heeft de gemeente een aantal doelen opgesteld.

Doel: Toeristisch aanbod verbreden

Om de groei in toerisme en recreatie op te vangen is het belangrijk om het aanbod aan vrijetijdseconomie uit te breiden. Enerzijds betekent dit het verlengen van het toeristische seizoen door nieuwe activiteiten, arrangementen, voorzieningen en accommodaties. Toeristen en recreanten blijven daardoor langer in de gemeente, waardoor ondernemers over een langere periode een structurele inkomstenbron hebben. Anderzijds moet het toeristische aanbod uitgebreid worden door het beter te verdelen over de gemeente. Op het

moment is een groot deel van de toeristische bedrijvigheid geconcentreerd rond De Lutte en het Lutterzand, waardoor er veel druk komt te liggen op het gebied, de inwoners en de agrariërs. De gemeente Losser heeft meer te bieden. De ligging aan de grens, de meanderende Dinkel die voor een groot deel van de gemeente loopt en het Overdinkelse Kerkebos zijn hier slechts enkele voorbeelden van. Door recreanten en toeristen beter te spreiden over de verschillende gebieden en dorpskernen in de gemeente worden de meest druk bezochte plaatsen ontlast.

Doel: Belangenpartijen verenigen in een platform R&T

In de gemeente Losser bestaat nog geen algemeen overlegplatform en aanspreekpunt waarin alle partijen in de vrijetijdseconomie vertegenwoordigd zijn. Wel zijn er verschillende brancheorganisaties en is er een werkgroep 'De Schatkamer van Twente'. De behoefte voor een dergelijk platform is op een gezamenlijke bijeenkomst uitgesproken door verschillende belangenpartijen. De gemeente Losser zal de oprichting en start faciliteren, waarna het platform zelfstandig aan de slag gaat. Deelnemende belangenpartijen zijn horeca, verblijfsrecreatie, dagrecreatie, cultuur, LTO, OPG, natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, waterschap, ondernemersverenigingen, dorpsraden en de VVV. De gemeente Losser is agenda-lid.

Het platform heeft tot doel het actieprogramma te monitoren en bij te houden, de gemeente en andere partijen te adviseren op het gebied van recreatie en toerisme, kennis te delen met betrokken partijen en fondsen en subsidies te werven. Ook wil de gemeente Losser een budget beschikbaar stellen, dat het platform kan gebruiken voor de uitvoering van projecten uit het actieprogramma. In ruil hiervoor vraagt de gemeente van het platform een principe-uitspraak om arbeidsplaatsen beschikbaar te maken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Doel: Profiel 'De Schatkamer van Twente' verder uitbouwen

De Schatkamer van Twente is de profilering van de gemeente Losser, gebaseerd op de vele geologische en archeologische schatten die de gemeente rijk is. Daarnaast is het een middel om partijen en inwoners met elkaar te verbinden. De Schatkamer van Twente moet de komende jaren verder uitgebouwd worden door het beeldmerk te laden en meer partijen aan te laten sluiten. Hiervoor is het van belang om ondernemers en inwoners duidelijk te maken waar de Schatkamer voor staat. Hoe breder 'De Schatkamer van Twente' uitgedragen wordt, des te beter de gemeente zichzelf op de kaart weet te zetten bij de inwoners en bezoekers van Twente.

Doel: Arbeidsplaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt

Het college heeft in het coalitieakkoord de ambitie uitgesproken dat iedereen in onze samenleving mee kan doen. Het hebben, houden en krijgen van werk staat hierbij centraal. In samenwerking met ondernemers uit de vrijetijdseconomie wil de gemeente Losser de komende jaren 3 tot 5 opleidings- en arbeidsplaatsen (voor minimaal 6 maanden) beschikbaar maken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hiervoor vraagt de gemeente Losser een inspanningsverplichting van het platform R&T. Door werk te faciliteren, blijft deze doelgroep betrokken bij de maatschappij en daalt het aantal uitkeringen.

4.4. Mogelijke middelen

De gemeente Losser heeft een aantal middelen om de vrijetijdseconomie te stimuleren. In eerste instantie gaat het om tijdsinvestering ten behoeve van het verbinden van partijen, het uitoefenen van invloed binnen regio's en het begeleiden van bedrijven en ondernemers. Daarnaast kan de gemeente Losser een financiële bijdrage leveren, zowel met behulp van eigen middelen als door (advies over) subsidiestromen die beschikbaar zijn rond recreatie en toerisme (bijv. Leader subsidies). De inzet van kennis en netwerk zijn ook belangrijke middelen om in te zetten en niet te vergeten is de gemeente ook in staat duidelijke prestatieafspraken te maken met organisaties waarmee zij een subsidierelatie heeft.

Tijd

Om als contactfunctionaris op te treden voor belanghebbenden op het gebied van recreatie en toerisme, is een substantiële en professionele tijdsinvestering nodig. Het verbinden van mensen en netwerken, het verspreiden van kennis en het begeleiden van ondernemers binnen het overheidsgebied kost tijd. Ook het op peil houden van kennis en het volgen van landelijke ontwikkelingen kost tijd. Op dit moment heeft de gemeente Losser voor 1 FTE een beleidsmedewerker/accountmanager bedrijven in dienst, die zich specifiek bezighoudt met het stimuleren en ondersteunen van de (vrijtijds)economie.

Geld

Om de samenwerking in de vrijetijdseconomie aan te jagen kan de gemeente Losser geld inzetten. Deze middelen kunnen grofweg verdeeld worden in:

- Structurele subsidies
- Incidentele subsidies
- Uitgaven ter aanleg van harde infrastructuur
- Kosten voor ambtelijke inzet
- Verwerven van externe subsidies (provincie, Euregio, landelijk en Europa)

Kennis en netwerk

Door ambtelijke en bestuurlijke inzet zijn diverse netwerken en kennisbronnen beschikbaar voor de toeristische sector. Deze netwerken worden actief onderhouden, waardoor er een schat aan informatie beschikbaar is en de gemeente in een breder verband haar invloed kan uitoefenen om de vrijetijdseconomie te stimuleren.

Prestatieafspraken

Wanneer er sprake is van een subsidierelatie, heeft de gemeente de mogelijkheid om over te gaan op heldere prestatieafspraken. Door deze prestatieafspraken wordt het duidelijk wat de verschillende partijen van elkaar mogen verwachten en wat hier tegenover zal staan. Belangrijk is dat prestatieafspraken niet vrijblijvend zijn, maar dat hier rekenschap over afgelegd moet worden. Hierbij is het belangrijk dat de prestatieafspraken periodiek besproken, geëvalueerd en beoordeeld worden.

4.5. Financiën

Om de ambities en doelstellingen op het gebied van recreatie en toerisme in de gemeente te verwezenlijken, is een investering van geld, tijd en energie nodig. Dit kan de gemeente Losser niet alleen. Van de betrokken partijen wordt verwacht dat ze ook een steentje bij

dragen. Naast alle infrastructurele investeringen, geeft de gemeente jaarlijks € 12.500 uit aan recreatie en toerisme, plus € 2.500 voor promotie van De Schatkamer van Twente.

In het coalitieakkoord, de toekomstvisie en de sociaaleconomische strategie zien het college en de raad recreatie en toerisme als een van de speerpunten van beleid. Naar aanleiding van het gezamenlijke actieprogramma wil de raad extra middelen beschikbaar stellen, zowel incidenteel als structureel. Hierbij is het belangrijk om op te merken dat de gemeente een faciliterende rol heeft en dus niet het volledige actieprogramma zal financieren. De vrijgemaakte middelen worden ingezet als budget voor het platform R&T en de verhoging van de structurele subsidie aan de VVV.

Budget uit toeristenbelasting

De toeristenbelasting komt nu nog terecht in de algemene middelen van de gemeente en wordt niet specifiek ingezet voor recreatie en toerisme. De raad wil de vrijetijdseconomie graag ondersteunen door een gedeelte van de opbrengst van de toeristenbelasting terug te laten vloeien naar de sector. Dit wordt georganiseerd via een toeristisch fonds waar het platform R&T over zal beschikken.

Constructie

De afgelopen vijf jaar is er gemiddeld € 186.835 aan toeristenbelasting geïnd, met een dieptepunt in 2010 (€ 149.890) en een hoogtepunt in 2014 (€ 210.738) (zie paragraaf 2.3). Op basis van dit gemiddelde wordt een bedrag van € 180.000 als ondergrens aangewezen en € 210.000 als bovengrens. In de begroting wordt met dit bedrag ook rekening gehouden. Op basis hiervan stelt de raad vanaf 2016 jaarlijks € 30.000 beschikbaar. Dit stimuleert ondernemers; zij zien een deel van de toeristenbelasting terugvloeien in de sector. Het vrijgemaakte bedrag wordt gebaseerd op de toeristenbelasting in het voorgaande jaar. Hieronder een denkbeeldig rekenvoorbeeld ter verduidelijking.

Platform R&T

Het budget dat vrijkomt wordt jaarlijks beschikbaar gesteld aan het platform R&T voor de uitvoering en monitoring van het actieprogramma, het beschikbaar maken van opleidings- en arbeidsplaatsen, het stimuleren van samenwerking en het ondersteunen van nieuwe initiatieven. Het platform zal zelf ook elders middelen (sponsoring, bijdrage bedrijven en subsidies) moeten genereren om alle ambities waar te kunnen maken.

Verhoging structurele subsidie VVV

Met de oprichting van de nieuwe vereniging in 2009 is een structurele subsidie van € 27.000 vastgesteld. Daarnaast ontvangt de VVV jaarlijks € 2.000 voor het coördineren van de gidsen en het verluiden. Sindsdien is de hoogte van de subsidie gelijk gebleven en is er ook geen sprake geweest van indexering. De kosten van de VVV zijn echter significant gestegen. Er is sprake van inflatie, de huur- en personeelskosten zijn hoger en de komende jaren wordt er veel van de VVV verwacht. Hiervoor zijn extra middelen nodig.

Rol van de VVV

De gemeente ziet een taak weggelegd voor de VVV op het gebied van gastheerschap, informatievoorziening en daarnaast lokale productontwikkeling. Promotie en marketing worden gezien als taak voor lokale ondernemers en de regio. Op basis van deze rol is er gekeken naar de extra middelen die de VVV nodig heeft om goed te functioneren. In haar

ambitieplan vraagt de VVV € 5.000 voor de vaste lasten (personeels-, licentie- en vrijwilligerskosten), € 2.500 voor lokale productontwikkeling en € 3.600 voor de extra huurkosten in het Kulturhus Losser. Afgerond komt dit neer op een structurele verhoging van € 11.500. Hierdoor komt de jaarlijkse subsidie aan de VVV vanaf 2017 op € 40.500.

Actieprogramma

De VVV is ook een belangrijke speler in het actieprogramma. Bij veel projecten staat de VVV als trekker of betrokken partij genoemd, zoals 'Kijkje in elkaars keuken', 'Gidsen Losser', 'Plattegrond Losser' en "Instameet". Een aantal projecten komt bovenop de huidige werkzaamheden. De verhoging van de structurele subsidie geeft de VVV meer ruimte om deze projecten uit te kunnen voeren. Als er meer middelen nodig zijn voor de uitvoering van het actieprogramma, kan de VVV terecht bij het platform R&T.

Bibliografie

Bureau Buiten, 2015. *Wij zijn Twente. Visie vrijetijdseconomie Twente*. Regio Twente: Enschede.

Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, 2015. *Verblijfsrecreatie in Noordoost-Twente. Onderzoek naar de vitaliteit van de sector. Uitgebreide rapportage*. Driebergen-Rijsenburg: Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd.

Centraal Bureau voor de Statistiek. *Toerisme in Nederland 2011*. Den Haag: CBS.

DLO, 2014. *Plattelandstoerisme in Nederland: een markt met potentie! Uitkomsten van een consumentenonderzoek*. Wageningen: Wageningen Universiteit.

Gemeente Dinkelland e.a., 2012. *Gebiedsvisie Noordoost-Twente*. Zwolle: Provincie Overijssel.

Gemeente Losser, 2007. *Beleidsnota Recreatie & Toerisme. De Schatkamer van Twente*. Losser: Gemeente Losser.

Gemeente Losser, 2007. *Marketingplan. Ontdek het geheim van de gemeente Losser*. Losser: Gemeente Losser.

Gemeente Losser, 2009. *Kadernota Buitengebied Losser*. Losser: Gemeente Losser.

Gemeente Losser, 2013. *Toekomstvisie gemeente Losser 2025. Samen schatbewaarders van de gemeente Losser*. Losser: Gemeente Losser.

Gemeente Losser, 2014. *Naar een nieuwe samenwerking. Coalitieakkoord gemeente Losser 2014-2018*. Losser: Gemeente Losser.

Gemeente Losser, 2015. *Programmabegroting gemeente Losser 2016-2020*. Losser: Gemeente Losser.

MarketingOost, 2014. *Analyse resultaten CVO 2014*. Zwolle: MarketingOost.

MarketingOost, 2015. *Feiten & Cijfers Factsheet. Regiomonitor 2015*. Zwolle: Provincie Overijssel.

NRIT Media e.a., 2015. *Tendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd 2015*. Den Haag: NRIT Media en CBS.

Regio Twente, 2012. *Agenda van Twente. Voortgangsrapportage 2012*. Enschede: Regio Twente.

Regio Twente, 2013. *Twente Toerisme Monitor 2013*. Enschede: Regio Twente.